

GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU INEDIT

Proiectari din toate tarile, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

pagina 4
Cădran
de ape și lumini
de TRAIAN FILIP
pagina 6
MARCEL NIHALAȘ
Jocul de-a zeli

Anul XIII Nr. 45 (678) Joi 4 noiembrie 1965

ORGAN SAPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

8 pagini 1 leu

BEN. CORLACIU OCTOMBRIE —RAZLIV

Șoseaua era de asfalt, ținea de nu se știe când și după nici un semn nu se putea deduce dacă și unde se va sfârși. Era pretutindeni un miraj al șoselelor, după cum aveam să văd mai târziu, fie când umblam prin Asia Centrală, pe valea Fergana, fie când am ajuns în Caucaz, de la Erevan la Esmiazin sau la marea Sevanului, pe lângă Ararat, fie când am străbătut distanța pînă la Iasnaia Poliana, unde am tăcut, înfiorați, lângă movila din pădure, sub a cărei țarbă și țărînă îl simteam pe marele și zbuciumatul Tolstoi, adormit acum, lângă prăpastia legendară a copilăriei sale, în liniștea ruginilor de toamnă. Același miraj de asfalt, când am mers la Zagorsk, ca să vedem celebrele lui ministiri, sau când umblam prin Moscova și Leningrad. Șosele fără început și fără de sfârșit, și care forfecau, aici, nostalgici codri de mestecăan, acolo, vaste giulgiuri de bumbac, dincoace stepe doar în aparență monotonă, dincolo dealuri calme sau orașe de beton. Orizontul cădea peste ele, și ele nu se terminau, și deveneau prin asta grele de miraj rătăcitoare fluvii de asfalt, de la nord la sud și de la est la vest.

Acum, abia ieșiți din Leningrad, pluteam către Razliv, pe-o astfel de șosea, și mie cei puțin, mi se părea că nici odată nu vom mai ajunge. Era o dimineață blondă și cărnosă, cu un cer albastru- cenușiu, iar de-o parte și de alta, sub o mare de galben intens, mii sau poate zeci de mil de verticale albe, vegetale semne de exclamare, între mari băloane verzi, deoarece treceam printr-o pădure de mesteceni amestecați cu pini. În ajun, pe malul Nevei, din fața Ermitajului, rememorând fragmente din istoria Rusiei, privesem îndelung Petropavlovskul, fortăreața aceluiași uriaș Tar-Petru, unde în secolul trecut au fost închisi atîția scriitori revoluționari, iar mai târziu și fratele lui Lenin. Treceusem, de cu seara, de-a lungul cheiului, oprindu-mă timid în dreptul Aurorei, acum muzeu cu ancora în fluviu, după ce, cu aproape cincizeci de ani în urmă, tunurile ei, cu gura spre Palatul de Lamă, zguduiseră nu numai văzduhurile plumburii, ci întreaga lume săturată de război. Poate

(Continuare în pagina 7)

Desen de MIHAI VULCANESCU

FOILETON de AL. MIRODAN

...CA UN FAGURE DE MIERE

Am citit în ultima vreme o seamă întreagă de articole pe marginea politicii, bunei cuvințe și a vocabularului civilizat. Autorii acestor texte se arată — și pe drept cuvânt — îngrijorați de cantitatea expresiilor fruste care circula în Cismigiu, în tramvaiul 6 sau la bufetul „Ciresica”. Indignarea semnatărilor este legitimă. Mi-aș îngădui totuși să sugerez că — paralel cu mustrarea, firească și cât se poate de necesară — ar trebui poate să se explice persoanelor în culpă că se află pe un drum greșit, de ce se află pe-un drum greșit și, în cele din urmă, care-i drumul cel mai potrivit pentru a părăsi acest drum.

În fiecare simă răsoasă Magazinul, oprindu-mă cu plăcere asupra indicațiilor privitoare la modă. Constatînd, pe seamă, că tinerii îmbrăcați tipător au nevoie nu numai de observații critice dar și de sfaturi practice, revista publică, față-n față, modelul cel bun și modelul cel rău. De exemplu: Așa nu: costum bleumarin — cravată portocalie. Așa da: costum maron — pantofi maron. De ce n-am aplica aceeași metodă, în domeniul conversațiilor publice?

Așa nu: De ce mă calci pe bățuri, nesimțitule? (ca și cum nesimțitul ar circula de două ori pe zi la ceasuri

aglomerate în scopul demonic de a stilci picioarele semenilor săi).
Așa da: Aaaa! (pentru ca inovatul, trezit la realitate de urletul vecinului, să-și ceară neîntîrziat scuze).
Sau:
Așa nu: Ia nu te mai praponi în ușă cucoană ca o (...)?
Așa da: Permiteți? Cobor la prima (întrebare care se bucură îndeobște de-un răspuns favorabil, întrucît, exceptînd 4-5 sadii, imensa majoritate a călătorilor nu se așează în dreptul ușii cu intenția de a zădărnici coborirea din vehicul.)

Preumblîndu-ne la orele-nserării pe „bulevard” avem adeseori prilejul să constatăm cum o seamă de tineri trecători se adresează tinerelor trecătoare într-un chip evident nepermis. Acestor tineri ar trebui să li se explice că arta de a reuși în dragoste e destul de nuanțată și că a pune piedică unei studente din anul II în fata cinematografului „Lumina” nu constituie, de regulă, cea mai bună metodă pentru cercerirea ființei respective. Există și alte mijloace, poate mai eficiente. De pildă, e preferabil

1) Cenzurat (n. red.)
2) Ibidem (n. red.)

să spui fetei în asemenea împrejurări cuvinte precum — „nu știți cit e ceasul”, sau „te iubesc”, decît s-o injuri de ceartă.
În aceeași ordine de idei, ar trebui explicat tinerilor în cauză că minuirea frazelor alcătuite din numai 12 vorbe și un sferit, între care obligatoriu: „singurică”, „șase pe cinci”, „pinză” ș.a. nu reprezintă, așa cum greșit se crede, summumul spiritualității contemporane și — mai ales — nu constituie metoda cea mai sigură pentru a-ți dovedi virilitatea. Există alte mijloace, mai banale poate, dar...
O problemă care preocupă în permanentă opinia publică este alitudinea (unor) funcționari de la ghișee precum și adjectivele folosite de aceștia. Am impresia că în afară de cei 45 de caricaturisti, autori de schițe satirice și redactorii ai emisiunilor umoristice de la Radio, care se alimentează (binisor) din necazurile oamenilor muncii, ceilalți aproximativ 18.000.000 locuitori ai țării sînt, măcar o dată pe lună, nemulțumiți din pricina felului cum au dialogat la o instituție sau alta. Departele de mine intenția de a-i absolve pe inovatori, însă, citeodată mă întreb dacă, atunci cînd au fost angajați, salaria-

(Continuare în pagina 7)

TUDOR ARGHEZI

Psalmul mut

Sătul de ce se vede, flămînd de nu se vede,
Ai încercat fișina și lacătul, aede.
Dar cheile de-ncuie făptura și-o descuie,
Ascunse la-tuneric, le ții bătute-n cuie.
Le-am descîntat să cadă în pulbere, grămadă
Îndată cen-lăuntru dă ochiul tău să vadă.

Decum îl ia ispita, rînit de-ncuietoare,
Nici n-o atinge omul cu mintea, că și moare.
Te poți făli cu slova și graiul. Nu mă tem.
Am pus pe tot ce pare, pecete și blestem.

Ai vrut să umbli-n mine și degetele-ncete
N-au deslipit, din cite-am strivit, nicio-pecete.
Pribeag prin cimitirul a tot ce nu se știe,
Ți-ai prins mantau-n criptă, crezînd că de stafie,
Că mortul de sub tine te trage îndărăt.

Vrei să mă vezi prin lucruri și nu vreau să m-arăt.
Ți-ajunge cîtă minte ți-am dat și-o vrei mai mare,
Nimicule, că mintea zburdalnică te doare.

EUGEN SIMION

Varietate de stiluri

Gazeta literară a organizat, nu de mult, o anchetă printre criticii literari privitoare la tendințele stilistice mai însemnate ce se pot desprinde în cadrul literaturii actuale. Reiau, cu mici completări, răspunsul pregătit pentru ancheta amintită considerînd că dezbaterile cri-

tice pe această temă merită a fi continuate.
Un singur aspect aș semnala privitor la literatura contemporană: tendința spre echilibru, spre armonizarea de formule variate, semnul cel mai sigur al unei concepții sănătoase de artă și al efervescenței spiritului estetic. O cultură nu poate pro-

gresa, cu adevărat, și nu poate da mari valori dacă eă se orientează, stilistic, într-o unică direcție. Progresul se realizează prin confruntarea dintre mai multe moduri literare, chiar dacă din punct de vedere al concepției estetice ele nu se deosebesc. Este, de aceea, cit se poate de încurajator și concludent pentru faza actuală a literaturii faptul că se afirmă mai multe tipuri de sensibilitate și variate formule literare, din armonizarea cărora se naște echilibrul de care vorbeam. Să ne referim mai întii, la poezia tînără. Urmind generației lui Geo Dumitrescu, A. E. Băconsky, Ninei Cassian, Al. Andrițoiu, T. Utan, I. Brad, Șt. A. Doinaș, I. Horea, Aurel Rău, descîlnși din mai multe direcții literare, a luat o mare extindere și a creat cîteva distincte individualități o poezie vizionară: o poezie esențializată, juvenilă, cu emoția intelectualizată. Ea sondează în zonele adînci ale ființei umane. Ca exponent al acestei direcții îl vom cita pe Nichita Stănescu, în versurile cărui se simte din ce în ce mai mult siguranța și perspectiva poetului ajuns la o cristalizare a concepției sale artistice. Cezar Baltag și Grigore Hagiu supun vizionarismul confesiunii intime și reflecției. Paralel, cu nu mai puțină îndreptățire estetică, Ion Gheorghe (Cariatida) cultivă o lirică profetică, aspră, cu viziuni și simboluri îndrăznețe. Tendința e, aici, de a mitiza concretul. O tendință opusă, și față de o direcție și față de cealaltă, o reprezentă, în poezie, Marin Sorescu. Demitizantă, prerverliană, poezia lui intră în cadrelor mai largi ale liricii de fantezie. Ea atîlzează, cu efecte dintre cele mai neașteptate, virtuțile ironiei și ale paradoxului. Venind după poezii citați, Ion Alexandru și Adrian Păunescu se orientează spre alte forme poetice.

A-ți manifesta, aprioric, intoleranța față de o formulă sau alta e o eroare. Orice formulă poate fi excelentă în genul ei, rămîne numai de văzut dacă poetul o înnoibelează sau o coboară, în ordine artistică.
În proză, observăm, tot așa, direcții stilistice ce se dezvoltă sub înfrînirea tradițiilor sau din contactul cu alte literaturi. Această varietate de chipuri de a nara află o justificare și o sursă în realitatea noastră literară și, firesc, în realitatea în-

MARIA BANUȘ MAGUL

Am auzit un foșnet, un pas masiv și ușor
printre fagi,

în timp și-n afară de timp.
Trece, de-abia atinge covorul de frunze,
într-în muntele veșnic.
— E magul Kesarion Breb, îmi spun,
e părintele lui întru duh.

Tremură creanga de aur.
El a trecut
și tot ce respiră,
copacii și iarba,
fiece fir de iarbă,
și toate viețuitoarele,
chiar cele mai mici și mai umile,
mai urite, mai năpăstuite,
au scîntat alinate de mina lui magică,
de privirea-i egală,
au aflat că au dreptul la viață,
și-au ridicat capul în soare,
și-au lipit fruntea
de mantaua lui străvezie și largă ca
văzduhul Carpaților.

și-au fost cercetate,
scîldate-n răcoarea senină
a ochiului mare, rotund, albastru
care spunea: „Și tu, și tu, și tu...”

Trece magul,
atinge creanga de aur,
într-în muntele veșnic.
Și creanga rămîne, tremurătoare,
cumpănă fină,
subțire ca firul de păr,
dreaptă terezie de aur,
ea ține-n lumină tot ce respiră-n văzduhul
acesta

foșnete, zîmbete, gemete,
mîndre, umile,
tot ce respiră.

(Continuare în pagina 7)

Folclor poetic nou

Asupra rigorilor științifice de care s-a ținut ori nu s-a ținut întotdeauna seama, asupra metodelor de necriticare a acestor creații...

CIGERONE THEODORESCU Hronic

Culegere divizată în trei cicluri (Inchiderea soarelui, Scump și soare și Izvoarele) și completată cu bucati selectate din ciclul volumului anterior...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească și să le aștepte răstăindurile...

DAN ZAMFIRESCU

Sunt de-a dreptul ulmit de insistența cu care revista Tribuna... îl admonestează aproape numai de număr pe Nicolae Velce...

TUDOR MĂNESCU Versuri clare

De când apete acelor care nu scriu lesne, dar publică rar sau o dată...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

DAN ZAMFIRESCU

Sunt de-a dreptul ulmit de insistența cu care revista Tribuna... îl admonestează aproape numai de număr pe Nicolae Velce...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

DAN ZAMFIRESCU

Sunt de-a dreptul ulmit de insistența cu care revista Tribuna... îl admonestează aproape numai de număr pe Nicolae Velce...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

DAN ZAMFIRESCU

Sunt de-a dreptul ulmit de insistența cu care revista Tribuna... îl admonestează aproape numai de număr pe Nicolae Velce...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

DAN ZAMFIRESCU

Sunt de-a dreptul ulmit de insistența cu care revista Tribuna... îl admonestează aproape numai de număr pe Nicolae Velce...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

DAN ZAMFIRESCU

Sunt de-a dreptul ulmit de insistența cu care revista Tribuna... îl admonestează aproape numai de număr pe Nicolae Velce...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

DAN ZAMFIRESCU

Sunt de-a dreptul ulmit de insistența cu care revista Tribuna... îl admonestează aproape numai de număr pe Nicolae Velce...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

DAN ZAMFIRESCU

Sunt de-a dreptul ulmit de insistența cu care revista Tribuna... îl admonestează aproape numai de număr pe Nicolae Velce...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

cronica literară „fintini și stele“

Fintini și stele

În deplin acord cu D. Micu, I.D. Bălan și cu Al. Căprariu, care au comentat în termeni elogiosi volumul...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

DAN ZAMFIRESCU

Sunt de-a dreptul ulmit de insistența cu care revista Tribuna... îl admonestează aproape numai de număr pe Nicolae Velce...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

Ion CARAION Alb negru

Designul, efortul de a lăsa alte partituri, pe care niciodată publicul nu va obosi să le dorească...

Tot în cabinetul secretarului general.
Dimineața.

Cerul, așa cum se vede prin cele două ferestre din fund, e cenușiu și apăsător.

Scena I

VIZANTI — PROFIRIU

(Profiriu lingă ușă, în picioare — Vizanti, prin birou, cu pași mari și nervos — în felul cum ascultă și răspunde Profiriu, mai docil ca oricând, mai dispus ca oricând să se înclină, siguranța omului care știe că se află în fața unor indivizi pe care, oricare ar spune sau ar face, ar fi inutil să se mai supere, din moment ce sfințitul lor e apropiat și sigur.)

VIZANTI: Asta-l curată debandadă! Un ministru care dispăre totmai când avem mai mare nevoie de el — un secretar general care fuge, ca să nu-și primească palmele meritate și-un șef de cabinet pe care... Ascultă, băiatule, nu te joci cu mine! Dacă mai faci pe misteriosul...

PROFIRIU: Vă repet că nu știu absolut nimic. Pe domnul ministru nu l-am mai văzut din clipa când și-a semnat demisia.

VIZANTI: Care demisie? Aia pe care a trimis-o la jurnal, ca un particular oarecare? Ce procedeu e asta, domnule? Cine-l Cătanaru, mă, și ce-i jurnalul lui? Prim-ministru, consiliu de miniștri, mitropolie sau...

PROFIRIU: Numai copia a fost trimisă la ziare. Originalul l-am predat eu în mîinile domnului prim-ministru.

VIZANTI: Rău, băiatule! Trebuia să vii la mine cu ea, că eu sînt mai deștept ca Ionuță Dudulă, feciorul dascălului din Ciocărlia, și am mai multă experiență politică.

PROFIRIU: Nu mi-ăș fi putut permite să am inițiative cînd...

VIZANTI: Și mai rău! Uite de ce merge fără prosti: că n-ai subalterni inițiativi! Și Valentin? Te pomenești c-a demisionat și el?

PROFIRIU: Nu știu!

VIZANTI: Nu știu c-a demisionat? Atunci știu unde se află, unde s-a așezat, ca un laș sau nu vrei să spui? Cum văd eu, ai inițiativă numai atunci cînd îți convine. Bine, băiețuș, mai ai răbdare, că vine Mazilu acum și... gata: vă aștează pe toți! Și pe tine și pe Valentin și pe Brănescu! Pune Mazilu toată poliția pe urma lor!

PROFIRIU: Foarte bine! Să-ncepă arestările.

VIZANTI: (s-a întors, tresărit): Ce? Cum? Care arestări?

PROFIRIU: Nu cele ordonate de tribunal, firește. Să ne păstrăm calmul, domnule ministru.

VIZANTI: Asta mă privește personal! N-o să mă-nveț tu, pe mine cum să mă port. Eu, mie... i-am spus-o și lui Valentin: puțin înmăsuși dacă rămîne ori căde guvernul! Vizanti nu tremură de frica năvălirii, băiatule! Vizanti la la palme și pe urmă plătește, că are de unde! Tribunalul! Pe mine, să mă chema? Să vedem dacă are curaj! Nu că am ceva de ascuns, dar așa ca... demnitate personală! Cum lași tu, ministru și tu, secretar general, pe orice particular de procuror să se amestece?...

PROFIRIU: Am înțeles: carenta autorității ministeriale vă supără.

VIZANTI: Sigur! Asta, cum ai spus tu și anarhia, domnule! Unde s-a ajuns cu sistemul asta?

PROFIRIU: Unii la pușcărie — alții...

VIZANTI: (iar tresărit): Ce? Cum? Ce-ai spus? (sună telefonul).

PROFIRIU: Telefonul! Sună cineva. (trece la birou).

VIZANTI: A, da. Trebuie să fie Roșculeț sau Priboianu (telefonul sună. Profiriu vrea să pună mîna pe receptor). Stai. Să le spun că... nimic nou și că-i aștept. Așa. Acum (cu un gest larg) potîm: ești liber. (într-o atitudine vădit împusă, de nepăsare, în fotoliu).

PROFIRIU: (la telefon): Allo, vă salut! Nu, șeful de cabinet. Da, e aici și... nimic nou. Puteți să-l găsiți, cum să nu? Am să-l comunic imediat. Discret, firește, cit se poate de discret! Fiți fără grijă și... primiți, domnule ministru, dovada stimei mele (a închis aparatul).

VIZANTI: Priboianu?

PROFIRIU: Exact!

VIZANTI: Și ce vrea, ce a fost cu discret, cit se poate de discret?

PROFIRIU: Discret, că-i vine imediat și... discret, că-i pare foarte rău că nu-i nimic nou! Dacă nu mă-nșel — și asta v-o spun și eu destul de discret — îi cam tremura glasul.

VIZANTI: (cu dispreț): Fricos și asta, mă, ca Artistică și Dudulă. Particulari, nu politicieni și mai ales miniștri...

Scena II

VIZANTI — PROFIRIU — IVANCIUC

IVANCIUC (intră repede, abia răsuflînd, din biroul șefului de cabinet): Nu-i? (a privit prin încăperea și dezolat) Nu-i? Na, că nici aici nu-i...

PROFIRIU: Cine?

IVANCIUC: Mi s-au tăiat picioarele, de cînd alerg. Nu mai știu unde să-l caut.

VIZANTI: Pe cine, domnule, n-auzi?

IVANCIUC: Cum, pe cine? Pe domnul secretar general Mazilu.

PROFIRIU: Caută-l la poliție.

IVANCIUC (speriat): Cum? Vai de mine, a și fost arestat?

VIZANTI (în picioare, supărat): Cum o să-l aresteze, mă, dobitoacule, tocmai pe el, care ține poliția în mîna? Ce, ești nebul?

IVANCIUC (demon de plîns): Mai știu eu cum sînt? Mai știu eu ce vreau, de cînd cu...? Bănișorii mei! Să știți că dacă se-ntimplă ceva și-l pierd eu... Fac și pușcărie, numai să-mi lase bănișorii!

PROFIRIU (către Vizanti): Are dreptate! La urma urmii, să știe omul de ce suferă pentru țară.

IVANCIUC: Atunci... mă duc la poliție și dacă n-o fi nici acolo... Ce să fac, unde să-l mai caut? N-ar fi bine să mă trec pe aici?

PROFIRIU: Trece, că ești persoană oficială și ne face plăcere.

IVANCIUC: Așa? Bun. Vă salut și... mai viu. (a ieșit).

Scena III

VIZANTI — PROFIRIU

VIZANTI (nervos, pași prin încăperea): Potîm, hai de consilier, hai de om de încredere! PROFIRIU: Ce să faci? Nu se pricepe oricine să-și ia mușca de pe căciulă și s-o ascundă sub joben! Bine c-au început și politicienii români să aibă simțul responsabilității! Putem recunoaște că justiția face minuni, uneori...

VIZANTI: Face, mă, pentru că n-avem oameni de caracter!

PROFIRIU: Știi că la caracter mă gîndeam și eu. La domnul consilier, care tremură și-și plînge bănișorii și la acarul Ion Păun, care se zbate și țipă dar nu se dă învinge. Umbra de ani de zile, ca Diogene, cu felinarul în mîna, după o fărîmă de dreptate, pe care nu se-nudă nimeni să i-o dea și cine știe, poate c-o să umble așa pînă s-o termina povestea pe care-o trăim noi acum...

Scena IV

VIZANTI — PROFIRIU — PRIBOIANU

PRIBOIANU (un om de afaceri și el — a intrat din cabinetul ministrului): Nimeni, unde aici? Ce-i asta, dragă? Nici te duci, pusătu! Cum se poate? A rămas țara fără conducători ei firești?

VIZANTI: Cum o să rămîna? Noi unde sîntem?

PRIBOIANU: Nu ne vezi? Pe drumul, că... pînă una alta, nici urmă de Brănescu, de Dudulă sau de Mazilu. Am trecut pe la Interne și l-am lăsat vorbă unde ne găsește. Ascultă, Vizanti, se zvoneste că... (abia acum l-a văzut pe Profiriu și tace). Șeful de cabinet (Profiriu se înclină). Bine, înclinat. Acum, fi bun, dacă nu te superi (semn, tremurînd palma în aer, să lasă și iese, în timp ce Priboianu spune). Așa, simpaticele, merci.

Scena V

VIZANTI — PRIBOIANU

PRIBOIANU (lingă Vizanti, cu tremur în glas): Ascultă, dragă, se zvoneste că... (privi prin încăperea, să se convingă că nu-l aude nimeni și-i spune ceva la ureche lui Vizanti).

VIZANTI: Fugi d-acolo, că-i o glumă proastă...

PRIBOIANU: Nici o glumă! Are vardist la poartă! L-am văzut eu.

VIZANTI: Și ce-i cu asta? Orice ministru, cu vardistul lui la poartă! Și eu și tu și el.

PRIBOIANU: Uite ce-i, Vizanti: fiecare cu vardistul lui, și tu și eu și el... dar nu ca el. Să ne ferească sfîntul (se închină repede).

VIZANTI: Fii serios, domnule, că mă superi! Vorba băiatului asta (a arătat spre ușa pe care a ieșit Profiriu) n-aveți talentul să v-ascundeți mușca de pe căciulă sub joben! Fii demn, domnule, și... tot vorba lui (același gest, spre ușa pe care a ieșit Profiriu): să fim calmi! Ce v-a apucat pe toți? S-a făcut gaură-n cer c-a demisionat Brănescu? Nu! Punem altu-n loc și gata: guvernul își continuă opera.

PRIBOIANU: Așa ar fi normal, și totuși... Tu nu simți că-i ceva, nu știu ce, în atmosfera, o presimțire care... parcă-i scris să se-mplicească. Pe stradă e o fierbere și-un neaslimpăr curios. La prezidenție și prin ministere, dimpotrivă, e o tristețe de cimitir. Ca să nu mai vorbim de noi.

VIZANTI: De voi, nu de mine! Eu... am caracter. Nu tremur de frica unui tinerel de procuror care... Tribunalul? Pe mine să mă chema? Să vedem, dacă are curaj, că-l dau afară prin decizie ministerială și pe urmă-l arostez cu poliția lui Mazilu!

PRIBOIANU: Și dacă nu mai ești ministru?

VIZANTI: Cum, de ce să nu mai fiu?

GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU

inedit

Născut în 1898, George Mihail Zamfirescu împlinea în 1939, anul în care a scris „Schimbarea la față”, 41 de ani. Era atunci grav bolnav și tristul, pliosul și recele început al lui octombrie 1939 avea să-i aducă sfîrșitul.

Schimbarea la față (Parada păcatelor) un prolog, trei acte, 8 tablouri, un epilog, a rămas în manuscris — pînă la această parțială publicare. Pretextul dramatic conține un fapt autentic de viață — falimentul băncii „Națiunii” și sinuciderea directorului respectiv — dar mult interpretat de scriitor, constituind o sferă cu totul nouă a preocupărilor lui de pînă atunci: politicizismul.

Paravan al unor necinstite afaceri bănești — în însuși, cinstit — directorul sinucigaș devine pentru dramaturg mobilul unei tirzii și simbolice

Gabriela ZAMFIRESCU

schimbarea la față

(„PARADA PĂCATELOR”) FRAGMENT

Scena VII

PROBOIANU: Dacă, (se închină repede) ferească sfîntul, cade guvernul?

VIZANTI: Cum o să cadă, mă? Ce, ai înnebunit și tu?

Scena VIII

ROȘCULEȚ (a intrat repede, din cabinetul ministrului — s-a oprit, a căutat cu ochii prin încăperea): Misterios! Disparut misterios și asta... (către Vizanti și Priboianu) Grav, colega, grav! Brănescu! Unde să-l găsim? Brănescu! De unde să-l aducem? (cade în fotoliu, moale) Brănescu, colega, ne-a mîncat coliva...

PROBOIANU: Vai de mine! S-a întîmplat ceva?

ROȘCULEȚ: Grav, foarte grav.

VIZANTI: Spune, omule, ce este?

ROȘCULEȚ: Nu știu ce să spun, nu știu ce s-a întîmplat, dar e grav! Știam de așară. Să vedeți, am fost invitat la masă, la Leoveni și madam Surtucaru, cum se uită-n ceas-cu-mea de cafea, se sperie; vai, zice dînsa, ce semne rele! Astăzi, cum am ieșit din casă, mă-ntîlinesc cu inspectorul Vasiliu de la Domenii. Grav,

VIZANTI: Ce are a face? Declarăm textul apărut apocriף și-l areștam pe Cătanaru pentru fals în acte publice. Dăm două lovitură deodată: cîmentăm situația guvernului și scîpăm de-o scribă de ziarist pe care — fie vorba-ntr-unul — numai prostia lui Dudulă nu l-a făcut adversar!

ROȘCULEȚ: Nu mai spun! VIZANTI: Sigur! Ce, era mare filosofie să-l chema la prezidenție și să-l arunce, acolo, citeva milioane? Asta-l, că Ionuță Dudulă n-a fost niciodată generos și n-a știut cum să aline suferințele multîmii.

PROBOIANU: Dacă, (se închină repede) ferească sfîntul, cade guvernul?

VIZANTI: Cum o să cadă, mă? Ce, ai înnebunit și tu?

Scena IX

ROȘCULEȚ (a intrat repede, din cabinetul ministrului): Allo, Da, eu! Vă salut!

MAZILU: Prezidenția?

PRIBOIANU: Brănescu?

VIZANTI: Ionuță Dudulă?

PROFIRIU (care a ascultat ce i se spune la telefon, fără să le răspundă celor din scenă): Da, am înțeles. Vă mărturisesc că sînt așa de fericit, încît... Da. (continuă să asculte ce i se spune la telefon).

ROȘCULEȚ (către ceilalți): Fericire! Mi se pare că așa a spus.

PRIBOIANU: Atunci... rămînem!

VIZANTI: Sigur! Nici nu se poate altfel.

PROFIRIU (tot la telefon): Da, am înțeles. Vă salut. Aștept. (a închis aparatul).

MAZILU (a ridicat capul): Cum? (privește, nu-i răspunde nimeni) Parcă tot mi se pare că sună telefonul. (cu un gest chinat) Toate telefoanele din lume imi sună-n cap... (pauză — tăcere — nemiscare).

ROȘCULEȚ: Ce liniște, colega, ce liniște!

VIZANTI: Și ce așteptare, domnule, ce așteptare... (tăcere și — în tăcere — soneria telefonului, mai bruscă și parca mai puternică și mai decăzătoare, ca zvrîfii de un resort și privesc buimaci spre telefon).

Scena X

VIZANTI — PRIBOIANU — ROȘCULEȚ — MAZILU — PROFIRIU — IVANCIUC

IVANCIUC (a intrat disperat): Nu-i niciare... (il vede, abia acum, pe Mazilu și scapă un strigăt) Este! Uite-l că este! (faptărit, lamentare) Șeful! Ce mă fac, ce ne facem, ce mă fac?

MAZILU (exasperat): Taci! Lasă-mă! De unde-ai mai rășărit și tu? Numai grija ta n-o mai am, acum...

IVANCIUC (nenorocit, pe un scaun, undeva, în fund): Bănișorii — bănișorii mei!

Scena XI

VIZANTI — PRIBOIANU — ROȘCULEȚ — MAZILU — PROFIRIU — IVANCIUC — INCONSOLABILA

INCONSOLABILA (a intrat cu pași de umbră, s-a așezat într-un fotoliu): Mi-a telefonat Fonfon, adineauri, de la Văcărești, că primul ministru ar fi în audiență la palat. Adevărat? De ce nu-mi rășădărești? De ce nu-mi rășădărești? Nu vi-i mîla de-obiabî inconstabilă? (sună telefonul — toți în picioare, automat, și privesc spre telefon cu spaimă, cu încordare).

PROFIRIU: Allo. Da. Nu, e la palat. Bine. Te salut. (a închis telefonul).

VIZANTI: Valentin sau... PROFIRIU: Nu, directorul inchorilor. (ceilalți se privesc, tresărit).

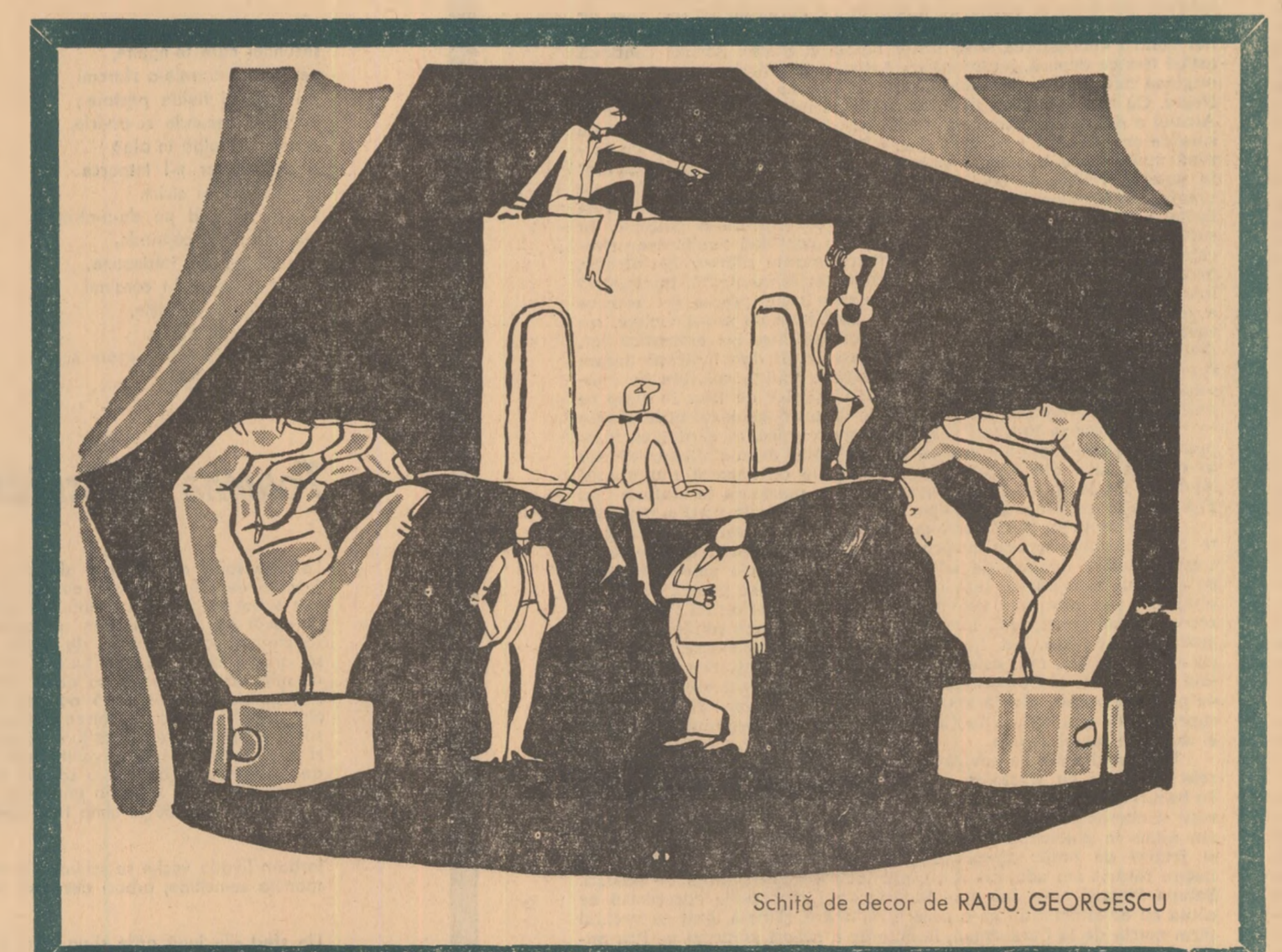
ROȘCULEȚ (articulînd cu greutate): Directorul inchorilor... VIZANTI: Ce vrea? PROFIRIU: Interes de serviciu. Direcția inchorilor face parte din ministerul nostru și...

VIZANTI (răsuflî ușurat): A, da uitasem...

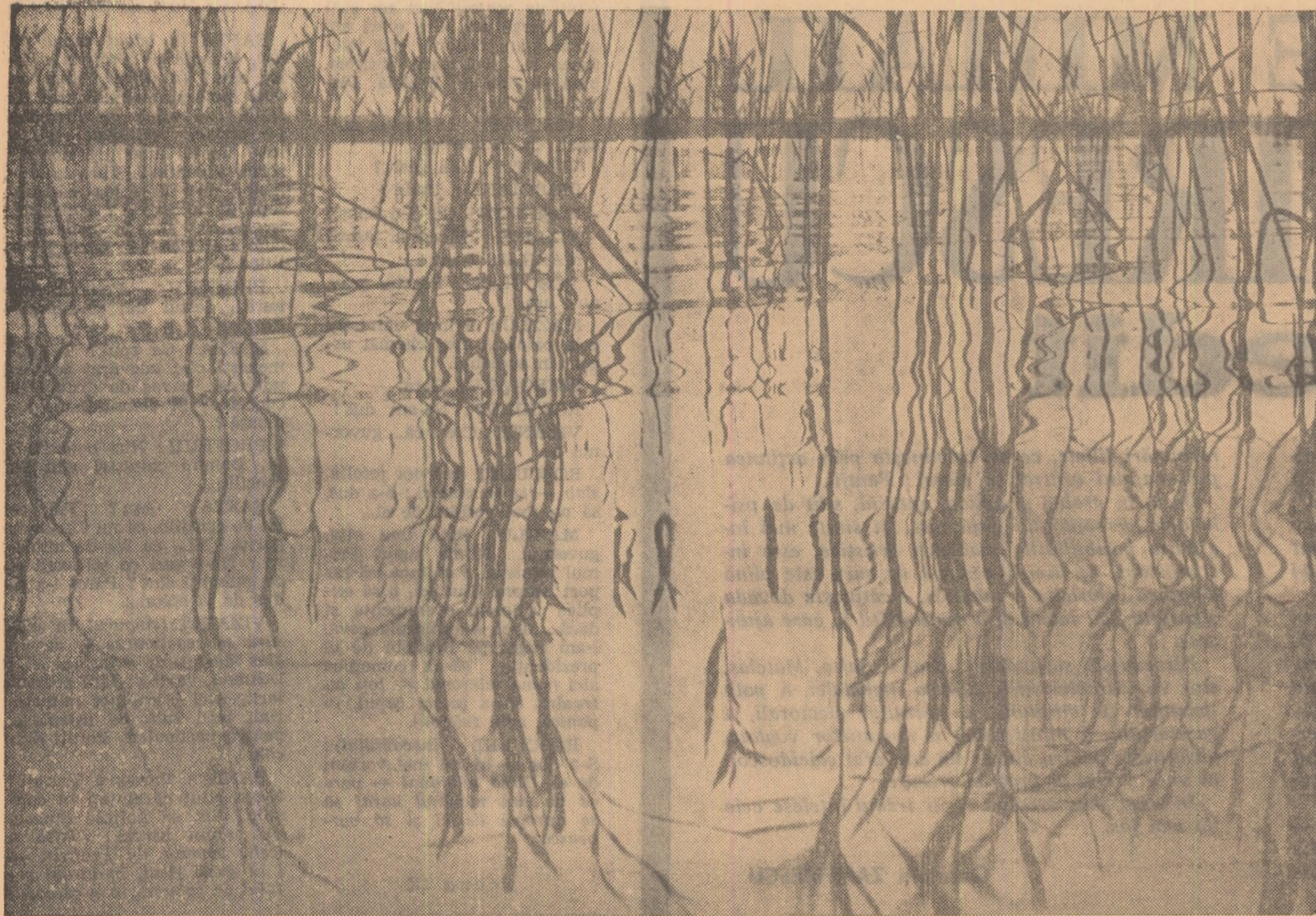
ROȘCULEȚ (i-a venit și lui suflul la loc, cu un suris care-i umple toată figura): Atunci, de ce ne sperii, domnule?

PRIBOIANU (se închină repede): Sfințitul din cer, cite emoții! (au revenit, toți, la vechile atitudini: unii cu capul în palme, alții strînși în ei și în fotolii, cu ochii pierduți în gol).

Schiță de decor de RADU GEORGESCU

Fotografia : GH. VINȚILA

Cadran de ape și lumini

A vedea Delta Dunării din zborul păsării înseamnă a cuceri o viziune aeriană, a trăi un privilegiu al tehnicii moderne, ce pune omul în directă rivalitate cu vulturul, zeul văzduhului. Străbătând drumurile aeriene ale păsărilor migratoare, elicopterul este un plan zburlitor care dă fenomene de rezonanță bălilor, stufului, mării, și face parte din cele aproape trei sute de specii ornitologice îndrăgite de Delta Dunării. Elicopterul ne îngăduie să înțelegem vraja apelor, așa cum o simt cocorii și lebtele, atunci când soarele toamnei face ca umbra subțire a obeliscului de pe colina Tulcei să se rotească agresiv deasupra cadranului încă verde și fosforescent al Deltei.

La început, apariția elicopterului a fost privită cu oroare în imperiul apelor. Cirezile de vite și herghelile de cai, care pasc fără de pază pe grinduri, o luau la goană prin desigur, alergau bezmetice — ca să nu mai pomenim de turmele de mistreți — se aruncau în ghioluri și canale, trecându-le înot, până când uriașa pasăre de metal se îndepărta. Treștiile se legănau în urma lor, ca secerate, iar peisajul amintea de pampasul american sau de goana sălbăticiunilor în verdele desert african. Aproape toate păsările l-au prins de frică și se feresc din calea lui. Vulturul egiptean, alungat din apartamentele lui regale, nu se precipită și aripile lui lovesc rar, magistrat — de parcă ar fi ritmate de un metronom — îndepărtându-l falnic peste templele de trești, în timp ce păsările lase, cele prigonite, cele prea sensibile, cele hoștice, o lau la fugă în stoluri, se împrăștie ca niște schije. Rațele sălbătice se zburăcesc cu greu din apă, trase parca la fund de franjurile plumbuite ale aripilor, nad oglinda străvezie, împletind din stropi și valuri, cu o igrăie scusită, dantelării efemere, iar liștile dispar fulgerător între săbiile de papură ori deshid fața țepșilor și se duc în adincul lor verde. Lebete negre și lebete albe, stingherite la bala de dimineață în ghiolul Lumina, ridică o aripă spre elicopter, cu gesturi de balerină ofensată. Bătălii cu gînt lung și curbat, cu lime fină la îngras, privesc atenți, apoi deodată se întind ca pe fus și taie aerul în zbor razant. Doar pelicanii rămân netulburăți de viciul motorului, izbesc apăle cu aripi enorme, se strîng în cerc și adună peștele într-o plasă nevăzută, apoi îl înfulecă mesășioși.

Toamna, Delta poartă ochelari fumurii și umbrele de soare. Delta e cochetă, Delta are sute de colțuri intime, de vis și vrajă. Pe deasupra ei, elicopterul pare un fulg de păpădie, o sămăniță de arar, o libelulă cu mari elitre, o pasăre grasă și zgomotoasă, cu bot destul de urit și coada rigidă. Elicea portantă, care atunci când stă liniștită se inclină ca frunzele de palmier, în vîrtej devine o umbrelă străvezie. Luind un viraj, capsula elicopterului se lasă pe-o parte, schimbă subit unghiurile de vedere, face ca bălțile să prindă o pantă foarte înclinată, dă soarele de-a rostogol, răstoarnă norii grămădit peste noi, acoperind cu niște perdele alb-plumburii ferestrele rotunde. Înceari dîtea clipe senzația de năruire și parcă ai aștepta ca, din zeci de cupe și bazine, toate înclinate, să se scurgă și să se verse, fluidele verzi și fermentate, și totuși apa, stuful și copacii rămîni prinși de peretele Deltei, de solul acesta nestabil și luminos, ca niște simple pete de culoare pe un decor imens și nevososimil.

În lumina puternică a soarelui de dimineață, care pilipe în interiorul aparatului ca o luminare, sărăturile de la Cîșla desfășoară o priveliște de o ireală poezie. Aici, în apropierea mării, vegetația colorată în roșu trădează prezența mineralelor rare în nisipuri, prin ceea ce numesc geologii aureola de dispersie. Peisajul, un parc imens, înfățișează forme rotunjite, arhipelaguri vegetale scunde. Când elicopterul cotește spre Sulina, aruncîndu-și umbra de pian în mare, petele roșii de pe țărni rămîn în urmă ca niște flori presate într-un ierbar, tot așa cum bălțile colorate intens și irizate par fluturi și insecte risipite într-o vastă dioramă. Prin limpezimea bălților, soarele ne săgetează viu și aleargă după noi — dublat, multiplacat — trece prin peria deasă a trestilor, aruncă scintile, dispare acolo unde dă de pămînt, apoi iar țîșnește cu raze albe, de foc. Fauna și flora submersibile, văzute din văzduh, au aspectul unor ferigi și conopide, se disting fără greutate, voalîndu-se, ca în picturile impresioniste. În bălțile clare, scose din anonimul în care zac, plantele apar la dimensiuni ireale, ca microbii, virușii, celulele și bacteriile sub lîmna microscopului.

Înmulțităle prelungește anul acesta pînă în luna august, au mărît enorm producția de pește și au făcut ca stuful să crească vîndu cu ochii, cite optzeci-cinzeci centimetri pe zi. Bărcile de pescari de pe ghiolurile Rosu-Roșuleț, Puiu-Puiuieț, Obretinul Mare și Obretinul Mic, se roteșc din zori pînă la apus pe apele îngărdite cu taliene. Talienele încrețesc numeroase ogrăzi de-a lungul țărnelui, și pe lângă aceste ogrăzi, mahunele și cuterele negre ale pescarilor, ca și bărcile lor ușoare ca niște păsări, dau impresia unor sate plutitoare pe metalica boltă a mării. Sute de mii de pești de toate mărimile, de la morun și ceag, pînă la biban și scurmbie, ridicăți cu greu din adînd, ajung după cite o noapte neagră la Tulcea, la întreprinderea de desfacere și industrializare a peștelui, în cantități care au atins două sute de tone pe zi. În timp ce plasele pescărești cern apele, de pe canalele Deltei au început să iasă ceamuri încărcate cu stuf, ca din crisalide. Insula Popina și cherhanaua Dunavăț, după un zbor fără escață, apar aproape deodată în medaliazatele ferestrelor de elicopter, iar în clipa următoare, lacul Razelm, cu mii de păsări albe, cu lebete și pelicanii, iese tremurînd din munții Dobrogei, ca o tavă azurie acoperită cu porțelanuri de Saxa.

Palele elicei portante taie aerul vîjînd, ca niște săbi: vuh, vuh, vuh, vuh, iar vibrația lor se răspîndește cu violență în spațiu. Elicopterul, cînd mic ca un tinjar în depărtări, cînd mare cît un bivoli, aterizează la Sulina, pe plaja mării, pe insula Sahalinul Mic, la Sfîntul Gheorghe, la Crișan, atinge cu picioare temătoare și sensibile solul, producînd senzație în rîndul oamenilor din Delta. Ei văd o moară de vînt cutremurată de explozii sub nori și nu înțeleg cum poate pluti fără aripi, cum de nu se rostogolește de sus, cine și cum o ține afirmată de parașuta subțire. Cu mic, cu mare, oamenii aleargă înainte la locurile de aterizare, se lasă biciuți de furtuna sfîrșită de elice, de vîntul iscat din senin, iar cînd elicopterul urecă din nou în văzduh purtat de uraganul propriu, întînd sute de brațe după el, ca și cum ar vrea să-l rețină ori să-i protejeze zborul.

Delta, denumită vreme îndelungată Frumoasa Necunoscută, era destul de vag înfățișată în hărțile geografice, iar rețeaua de canale săpate mai cu seamă în anii din urmă de o distanță mai mare decît cea de la Sulina la Oradea, era schițată cu destulă aproximație. În vremea din urmă, mai cu seamă de cînd Delta a devenit depozitul de materie primă a combinatorilor de celuloză și fibre sintetice, expedițiile biologilor de la Maluic, ca și cele ale geozicilor, au devenit foarte numeroase. Pas cu pas, Delta a fost străbătută și cercetată, iar acolo unde n-au ajuns nici cuterele, nici mașinile, nici bărcile pes-

cărești, acolo unde nu se putea răzbi decît cu tarpanul în mină, înfruntînd fiare, șerpi și mlaștine ucigase, omul a trebuit să-și pună aripi și să zboare asemenea păsărilor. O expediție în Delta Dunării ridică uneori grotăși și primeștii tot atât de mari ca și o incursivă pe Amazona ori la Mato Grosso. De aceea, elicopterul, cu toate că e destul de costisitor (2400 de lei ora de zbor), a apărut ca un deus ex machina, gata să facă salturi peste ape și plauri și să scutească de căi lungi și periculoase, de aventuri nocturne, pe cei ce se deplasează în punctele îndepărtate. De unde înainte o pătrundere necesita timp de săptămîni și cheltuieli foarte mari pentru ambarcațiuni, azi elicopterul săvîrșește aceeași itinerari în mai puțin de jumătate de oră. Decolînd dimineața din Tulcea, el răspîndește echipete de geologi pe canalele Litcov și Caraorman, le mută pe cele de pe litoral, de la Porțita la Perisor, le duce la Sulina, unde digurile înaintează spre larg, iar vaporarele care așteaptă în dreptul farului, fumegînd din zeci de coșuri, dau impresia că pe bolta orbitoare, dimcolo de zare, e un adevărat oraș industrial. Seara, după ce echipele străbat grindurile, făcînd minuțioase schițe de nivel și măsurători gravimetrice, elicopterul le culege din punctele dinainte stabilite și le duce la bază.

După trei zile de zbor, am rămas cu geologii pe vechiul țărni de mare, la Caraorman, pe grindul cu dune mișcătoare, ce par din văzduh ruine ale unei cetăți aztece. Aici aștepta șalupa Sireasa care, îndată ce pasărea fără aripi s-a îndepărtat, a apucat-o pe fața netedă a canalului Litcov, urmînd stățiile geologice din kilometru în kilometru. Stațiile unde se făcuseră mai înainte măsurătorile de nivel, erau marcate printr-un țărni vopsit cu roșu. Nimic nu pare mai straniu pentru cel care a trăit într-un relief așezat, ca aceste ulițe de apă, făcute și aparent pustii. Sălcile ating cu franjurile lor oglinda apelor verzi și slete. Prin desigur trestilor, din loc în loc, se deschid coridoare înguste spre inima plaurilor, pe unde poate trece, ca o suveică, doar o singură barcă.

Am pornit pe canalul nou, care nu poartă încă nici un nume, ferindu-ne de cucerul Flamingo, de Ogorul Nou, de Seimeni și de alte importante personaje ale Deltei arogante și grăbite, și ajungem după citeva ore la jappa Vătafu. Iarba din jappa s-a strîns în jurul elicei, așa că timonierul a fost nevoit să oprească șalupa, să dea îndărăt, ca să se desfășoare iarba și să putem înainta. Ferigi și pipirig, ciulinii și nuferii sînt luați de val, ulceaii o dată cu maldărul stufului. Malul ne întîmpină neclintit, cu vegetația lui luxuriantă, dar în urmă sнопi de trestie și pipirig bat mătăni, fac mișcări de dezamădă și lehamite, se îndoie, se zbat, împotrindu-se valului oblic. Avem un drum presărat cu frunze și flori și pe el șalupa trece ca un fier de călcat. De la o stație la alta, totul ei se îndeasă între trestii, ca un cruț în filele unei cărți, se oprește în mal și topometril coboară de îndată pe puntea subțire. Oamenii, pe care li văzusem debarcînd de atîtea ori, echipa lui Dimitrie Sturza, Florea Simian, Constantin Tudose, Adina și Daniel Popescu, îmbracăți ușor, cu pălării de pai, unui goi pînă la jumătate, cu flamele răsucite în jurul mijlocului, alungați de vîrtej elicopterului pe țărnel unii canal sau al unei girle, lucrează acum în voie, coborînd din șalupa pe grinduri și platforme de aluvionare, în fultanele de stuf sau pe un dig de pămînt. După ce așază aparatele pe trepiede, ei privesc prin lentile pe adîncul planetei, determină pentru prima oară anomalii magnetice ale Deltei, pulsul minereurilor din roca ce stă la temelia bazinului acvatic.

Conducătorul expediției geologice, Ștefan Airinei, stînd pe covertă, în soarele care face să ne mustească pielea, mi-a explicat că această lucrare este unică în felul ei și că, în decurs de o lună de zile, dotați cu cele mai moderne mijloace de cercetare, vor face măsurători geofizice și schițe de amănunt pe aproximativ trei sute de kilometri de canale. Rezultatul acestor cercetări este foarte însemnat pentru cunoașterea structurilor adînci și Ștefan Airinei continuă astăzi munca depusă, împreună cu Artemiu Pricăjan, pentru a desluși originea mineralelor și presiuni și Daniel Popescu, îmbracăți ușor, cu pălării de pai, unui goi pînă la jumătate, cu flamele răsucite în jurul mijlocului, alungați de vîrtej elicopterului pe țărnel unii canal sau al unei girle, lucrează acum în voie, coborînd din șalupa pe grinduri și platforme de aluvionare, în fultanele de stuf sau pe un dig de pămînt. După ce așază aparatele pe trepiede, ei privesc prin lentile pe adîncul planetei, determină pentru prima oară anomalii magnetice ale Deltei, pulsul minereurilor din roca ce stă la temelia bazinului acvatic.

Conducătorul expediției geologice, Ștefan Airinei, stînd pe covertă, în soarele care face să ne mustească pielea, mi-a explicat că această lucrare este unică în felul ei și că, în decurs de o lună de zile, dotați cu cele mai moderne mijloace de cercetare, vor face măsurători geofizice și schițe de amănunt pe aproximativ trei sute de kilometri de canale. Rezultatul acestor cercetări este foarte însemnat pentru cunoașterea structurilor adînci și Ștefan Airinei continuă astăzi munca depusă, împreună cu Artemiu Pricăjan, pentru a desluși originea mineralelor și presiuni și Daniel Popescu, îmbracăți ușor, cu pălării de pai, unui goi pînă la jumătate, cu flamele răsucite în jurul mijlocului, alungați de vîrtej elicopterului pe țărnel unii canal sau al unei girle, lucrează acum în voie, coborînd din șalupa pe grinduri și platforme de aluvionare, în fultanele de stuf sau pe un dig de pămînt. După ce așază aparatele pe trepiede, ei privesc prin lentile pe adîncul planetei, determină pentru prima oară anomalii magnetice ale Deltei, pulsul minereurilor din roca ce stă la temelia bazinului acvatic.

Conducătorul expediției geologice, Ștefan Airinei, stînd pe covertă, în soarele care face să ne mustească pielea, mi-a explicat că această lucrare este unică în felul ei și că, în decurs de o lună de zile, dotați cu cele mai moderne mijloace de cercetare, vor face măsurători geofizice și schițe de amănunt pe aproximativ trei sute de kilometri de canale. Rezultatul acestor cercetări este foarte însemnat pentru cunoașterea structurilor adînci și Ștefan Airinei continuă astăzi munca depusă, împreună cu Artemiu Pricăjan, pentru a desluși originea mineralelor și presiuni și Daniel Popescu, îmbracăți ușor, cu pălării de pai, unui goi pînă la jumătate, cu flamele răsucite în jurul mijlocului, alungați de vîrtej elicopterului pe țărnel unii canal sau al unei girle, lucrează acum în voie, coborînd din șalupa pe grinduri și platforme de aluvionare, în fultanele de stuf sau pe un dig de pămînt. După ce așază aparatele pe trepiede, ei privesc prin lentile pe adîncul planetei, determină pentru prima oară anomalii magnetice ale Deltei, pulsul minereurilor din roca ce stă la temelia bazinului acvatic.

După multe ore de navigație, timp în care ne-am înfîlțuit cu gabarele încărcate cu tractoare și recoltoare de stuf, cu stive de paie, cu bacuri încărcate cu nisip, după ce am trecut pe lângă otacuri pescărești și cherhanale, pe lângă un mic șantier naval de reparat mahune, am ajuns la ghiolurile Puiu și Puiuieț, la Tulcea, canalul cu ape de cleștar și frunze de nufăr așternute ca niște discuri verzi și aurii, iar înșpre răsărit am admirat Roșu, ghiolul cel mare și lubit de pescari. Șalupa Sireasa ne-a dus apoi îndărăt pe Litcov unde elicopterul ne căuta cu de-amănuntul ca o pasăre răpitoare, și ne-a lăsat pe vechiul țărni marin de la Caraorman, înainte de a coborî amurgul pe lira mîrifică a Deltei.

Coșmar cu soldați

În somn, sîntem soldați anonimi, singuri, deși împreună. Chipurile ni se suprapun căzute, ca niște mîști palide pe epoleții claviculelor. Ne flirîm prinîre cai, ne uțlem, gamelele cu pămînt și pielea ni se sparge, ca o lăbelor. Ne bandajăm cu scrisorile de-acasă și-naintăm, cu mîști schimbate, astfel încît glonțul trimis spre lîne pe mine mă atinge și mor, lîngă o mlaștină.

Războaiele lumii nu mă lasă să dorm, încă nu mă lasă. Mi-e frică de somn, rîmin treaz și vreau să vin acasă, legănat de roțile de tren și să dorm, să dorm... să dorm... să dorm...

Odă poeților daci

Despre voi n-am să știu nimic, niciodată...

Sînt, fără îndoială, cel dintîi care vă caută umbra printre arborii și rîpale despicate de ger ale graiului nostru, printre boabele de grîu și rădăcinile de mîtrăgună, în fîntîni cu holțuri de vultur devenite apă verde, în piatra colcăind de aur și în văzduh.

Unde sînteți? Unde v-a tînuit înfulecata voastră justiție, unde v-ați spulberat?

Sînt sigur că ați fost, trebuie să fi avut o limbă a voastră în care să vă guerați versurile nescrise fiindcă n-ar fi încăput în nici un alfabet, sînt sigur că v-am zăbit printre ostentii iernilor cu moarte, dar umbra voastră n-o pot distinge pe nici o lespede, în nici o peșteră.

Unde ați pierit voi, bărbajii tragici străbătînd pădurile și pietrele asemenea tablourilor de grumozl cărora spînzurau oalele cu cenușa morșilor, în ce v-ați risipit?

Poate că nu sîntem decît carii care devorează brațele voastre înghețate, înfînd în orbitele voastre și fără să știm ne zgrăvim fluviile cu singele vostru. Nu. Moartea prin otrăvă putea fi pe măsura regilor, dar nu semăna cu voi, și mi-e greu să cred că v-au răpus săbiile. Poate că ați fost în arenele Romei pentru a cîștiga în burjile tigilor flămînzii de o mie de ani, poate v-au trimis pe corăbiile cu care pluteau, spre exil, poezii cu togă, dar nu pentru a mișca lăpeșile cu pieptul vostru totuț cu femeile a jumătate de imperiu, ci pentru a ridica pînze pe colargalele oaselor voastre...

Desprînd de pe lut zărețană peticiță cu cruci de lemn, a cimitirelor, și nu vă gîsesc, vă caut sub pielea gata să plesnească, a curilor, și sub coaja cuvintelor și nu vă gîsesc.

Totuși sînt sigur că ați fost și mă gîndesc la mîile de copii născîndu-se printre strugurii dacici, copii care nu erau decît acoul de început al cîntecelor voastre, la inimile îmbătrînind sub scuturi și luînd forma lor, la gesturile de o lîmpede sălbătică, mă gîndesc la așezările mistuete de frunze și vă întrezăresc pentru o clipă buzele și bărbile coapte.

Vii, în bărbajii care vă urmează voi îndrăgii peste sînge un pod între pămîntul nostru și pămînt cu o veșnicie mai frainic decît podul bătrînului Apollodor din Damasc!

Din algă în algă...

Mereu ești la capătul secundeii care te-nghite, pe care cu oasele-o sfăremi și-i spinteci fluida păstoie; în viduri secunde se-avîrile, recade din algă în algă și singele iar și-l întoarce în invelisul ei strict. Totuși, niciînd pe de-a-ntrégul secunda nu te cuprînde, la capătul ei ești totdeauna, trupul compact i-ai consumat. Timpul nu te robește, morțile nu te ajung, singele, podidind, curge-n sus din algă în algă...

Toamna se-nchide

La gura sobei albe și-ar fi plăcut să stai în casa de făină, în satul de mălai și-n soba de gutuie, cu minile smerite să șovăi să azvîrli icoane necioplite, să stai pe laviji, simburii de prună, de un veac, să arde-n casă, galben, lumină de dovleac, de miță și te-mpicdiți, ca de-o cîreșă veche și-odărele țesute și fără de pereche din scriutul care-ncape, întreg, într-o păstaie să le așezi, trezile, în colțuri de odăie și să-ți aștepți neputul, venînd sub fagii uzi de ploaia care cade și tu să nu-l auzi, bunică ghemuită în coaja unei nucii și dusă din ogradă în cîmp fără uluci...

Iarba-n livada veche se schimbă în urzici, toamna se-nchide, arborii descresc, ne facem mici.

Un sfert din lună arde și-un sfert din mine, bun, de pe acum se-nchide în frunză de tutun...

TABLOUL

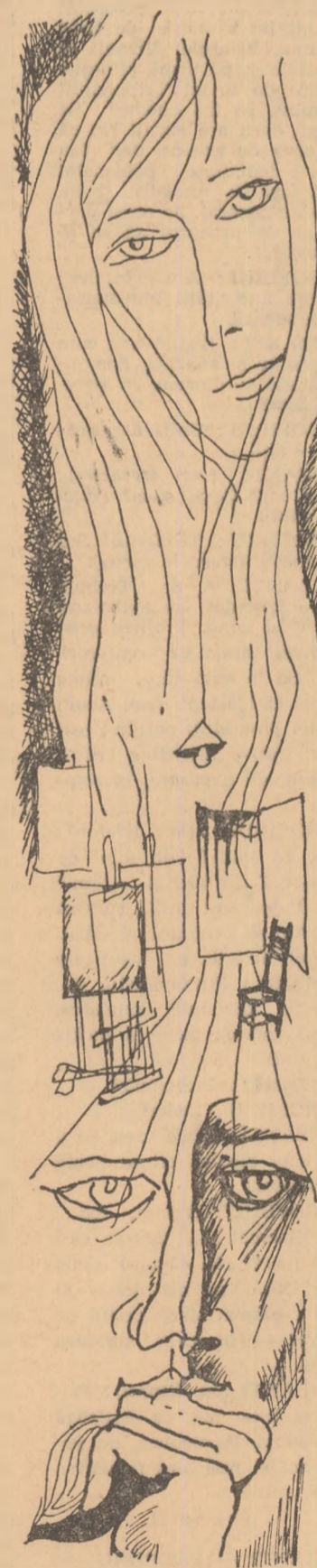
În orele lui albastre pictorul lucra în subsolul unei vile. Era o zi de vară și cînd am intrat acolo m-am bucurat în primul rînd de răcoarea aceluia atelier att de neobișnuit pe care pictorul îl lumina cu o luminare înaltă ca de nunta.

Eu stăteam într-un fotoliu (el m-a rugat să stau acolo) și mi-a arătat tablourile.

La început fata nici nu se vedea. În primul tablou el îi facuse numai ochii înconjurati de umbra părului galben, apoi, pe un fundal de nori, i-u apărut corpul subțire și minile cu degete lungi ca niște lîni. De fapt minile erau făcute din lîni, adică nu puteau fi acolo minile ei, ci numai niște lîni din ulei, dar eu eram convins că acolo nu erau lîni, ci minile ei care semănau cu niște lîni. Mai apoi i-su apărut umerii, făcuți din vopsea albă ca o spumă, și gîtul, și din nou părul galben acoperînd totul cu umbra lui galbenă.

În cel de-al treilea tablou am avut impresia că fata era vie. Stătea pe un pat lîngă un fel de fereastră prin care pătrunsesse lumina de afară și ea se trezise și aproape că stătea de vorbă cu noi. Aș putea spune că stătea într-adevăr de vorbă cu noi, pentru că, deși pictorul n-o văzuse niciodată și nu se gîndise niciodată că așa se vor petrece lucrurile, ea a intrat pe ușă și s-a așezat în locul tuturor tablourilor acelea. Pește tot era numai ea, chiar și în locul unor peisaje făcute mai de mult. Fata a intrat simplu, cu un coș în mîni și coborînd scările s-a așezat în fotoliul pe care eram eu și în clipa aceea toate tablourile au dispărut. Pictorul crease peste 200 de tablouri, pe unele le făcuse de-a dreptul cu minile, ca un sculptor în lut. Patru ore, fără întrerupere, el tmi vorbise despre aceste tablouri și eu îl ascultasem și tablourile se părea că nici nu ne luaseră în seamă, că vorbeau ele înșile între ele, că aveau nervi și sînge și în cele din urmă s-au strîns și au dispărut și în locul lor a apărut, vie, fata aceea care s-a așezat pe fotoliul pe care stătusem eu mai înainte.

Pictorul m-a privit și eu l-am privit pe el și se vedea că amîndoi eram înfiorați de apariția acestora neașteptată. Apoi fata s-a ridicat și ne-am plimbat, întreaga seară, toți trei pe stradă.

Desen de DAN CIOCA

VERONICA
PORUMBACU
JOCURI
SOLARE

Desen de POMPILIU DUMITRESCU

Cupă de aer

Prin mine trece soarele ca printr-o frunză.
Toate nervurile se văd: vine de umbră,
și liniștea o fine frunza-n palmă,
ca pe-o cupă de aer.

Cine o ia în mână? Cine bea
și-o sparge de cer? Și vântul, vântul...

Sub bolta de viță

Am o eternitate și-o zi.
Nu mă credeți, surorilor cu păr verde?
Am ieșit fără să știu
din vârsta pădurii.
La hotar
o terasă de vii
și-un necunoscut.
Ce bătrîn era: douăzeci de ani,
pe lângă nenumeratele noastre secole
tinere!

Am o eternitate și -
Ziua
s-a născut sub bolta de viță.

Contrast

Soarele palid alunecă printre
coloanele Istriei.
Septembrie lin se mulează
pe umerii timpului.

Eu, dintr-un fir de iarbă
fji înad un inel;
printre coloane, septembrie se joacă
de-a veșnicia.

Urși albi

Napțile polare
fac să tresară din somn copacii adormiți,
și cerul înșuși aruncă discul
de-a rostogolul: o mîngă
între urși albi. Uite -
uite-i cum își dezbracă blana,
juclîndu-se goi
de-a sentimentele.

Motiv de scoarță

Cerbi împrejur, teșuji într-o silvană
urzeală-a-mbrățișării pe covor.
O ciută eu, adălmecind ușor
în umbrele pădurii de aramă.

Ce corn aud sunind, de vînător?
Ogar, jos colții, umărul mi-e rană!
Șterși stropii care curg, cu o maramă,
și nuntă-apoi în singurii decor.

Cînd vrem să ne desprindem dintre cerbi,
cu trupul greu ca de-o beție-n crămă,
în care vinul vechi dintr-un ulcior
ne-a modulat aeriana gamă,
tîrziu, purtați de o suveică-n zori,
noi ne trezim urzeală printre ierbi.

MARIN PORUMBESCU

URMATORUL?

Desen de OCTAV GRIGORESCU

— Der nächste bitte!
Următorul. Profesorul, scos în fața comisiei de repartizare, dă azi
marele examen.

Stai la rînd ca la moară, tot felul de europeni în pielea goală...
„Pielea goală, bagă-n oală!” — așa își dezmiarda el copilul cînd îi făcea
Ruța baie.

În șirul lui era al doilea. Cel din față, aviator englez. Cel din spate,
un civil, mut. Următorul, partizan sîrb. Următorul, prizonier rus. Urmă-
torul, poștă greco-catolic.

— Der nächste bitte!

Englezul merse spre comisie, mișcînd alene din miini.
Profesorul se simțea privit și se cutremură. Apoi zimbi trist cînd îi
reveni în minte o imagine din tirgul de porci de la Feldioara, la podul
Vălișelului, de pe drumul Brașovului: „Cum dai soldănașul ăsta?”... „După
cum e omul, și porcul; după cum e porcul și omul!” îi răspunsese un su-
gubăt. „Vi-l dai mai ieftin, că pe băietul meu l-ați lăsat corigent la psiolo-
gie, domnule profesor!”

— Der nächste Man!...

Se trezi brusc din amintiri. Prea repede terminaseră cu englezul care
dispăru pe un culoar din apropiere. Profesorul reținîndu-și tusea fugi în
pas alergător către comisie. Ajuns în fața oamenilor cu halate albe, își puse
mîinile, pudic, demn, sub pîntec.

— Deschide gura! ordonă unul care purta halat alb peste uniformă.
Și nici măcar cal de dar nu e. Cal nărăvaș, chipurile... Suspect. Ma-
nieste roșii!?

— Scoate limba!

Se gîndi să se strîmbe la el, cum făcea copilul lui — către un bau-bau
imaginar de la fereastră — cînd îi făcea Ruța baie.

Dar se astîmpără; miza jocului era prea mare.

— Desfă degetele!

De ce oare i se acordă atîta atenție? Ca la recrutare!... Azi avea
ocazia să-i cîștige cu tot dinadinsul. Dar simțea că, pentru el, totul ar
trebui să fie pierdut pentru totdeauna; așa că va încerca să le dovedească
acum cît sint de superficiali și ridiculi, dacă el le răspunde prin logica exe-
cutării neautomate a unui ordin... Întîi desfăcu degetele de la picioare;
apoi desfăcu degetele de la miini. În schimb, palmele le ținea tot sub pîntec.
Cei din comisie rîseră cu hohote; apoi se încruntară pe dată.

— Lasă-te pe vine!

Se lăsă pe vine rămînînd așa.

— Lasă-te pe vine de zece ori!

Murmură în gînd, reținîndu-și tusea: Unu... doi... trei... patru...
cîinci... șase... șapte... opt... nouă... zece... O, ce-i mai
bătea inima!...

Pulsul.

— Pulsul, șaptezeci!

Se miră. Credea că are cel puțin nouăzeci. Nu înțeluse noul ordin,
dar și-l traduse liber: „Dă pielea înapoi!” Se uită înapoi, nedumerit, spre
civilul mut, în hohotele de ris ale comisiei. Peste cîteva momente de ve-
selie generală, un alt om — cu halat alb și cizme — îl luă în primire.

— Fandeață așa, ca mine, spre dreapta!... Spre dreapta!... la! la!
la! la!... Fandeață spre stînga!

Parcă așa era cîntecul ce-l cînta la ora de gimnastică la școala pri-
mară a lui Spirianu:

„Luaiți seama bine! / În picioare drepti! / Ochii toți la mine / Mîi-
nile la piepți / — Un, doi, trei! / Una, două, trei! / Așa copii!”

Era calm, dar simțea că, pentru el, totul ar trebui să fie pierdut
pentru totdeauna. Incepu să-l învidieze pe aviatorul englez, pe care-l ex-
pediaseră destul de repede.

Alt om — cu halat alb și cizme — îl luă în primire.

— Îți place să muncești?

— Da.

— Știi să faci dulceață? Dulceață de portocale? întrebă îngăduitor
unul ce știa românește. Îi era o foame de lup.

„Așa-și dezmiarda copilul, cînd îi făcea Ruța baie: Ala-bala-porto-
cala-sulți-nuli-puff!...”

— Știi să faci dulceață de portocale?

Curioasă întrebare. Să încerce să le răspundă.

— Port aux Callais!... Porto-căllă!... Ala-bala-portocala! Lasă
porcul să se... ori în vale, ori în cale, ori...

Omul îl privi cu îngrijorare. De data aceasta cei din comisie îl
priveau și mai atent.

— Cîntă-ne ceva!

— Ah, du liebe Augustin!... Augustin!... Augustin!...

— Spune repede, după mine, șasesutenouăzecișase!

— Șasesutenouăzecișaptea!

— Ai suferit de ceva?

— Boală de zahăr.

— Așa de tînar? Cînd?

— În copilărie cîram sfecla domnului Norbert la fabrica de zahăr
din Bod.

— Iubești Marele Reich?

— Îți veni iar să tusească. Își înclăță maxilarele și dădu din cap, semn
că da, de mai multe ori, gînditor:

— Marele rai?!

Omul care știa românește, se ridică de la masă, se apropie de pro-
fesor și-l gîdilă la subțiori. Îi șopti:

— Lasă prostiile, idiotule!... Nu te mai juca! îi șopti, gîdilîndu-l
sub bărbie.

Pe el îl puși și tusea și rîsul, apoi răspunse foarte serios la vechea
sau viitoare întrebare:

— Da.

— La ce te gîndești acum?

— Mm! Nebuloasa spirală din constelația Cîinii de vînătoare.

— De ce?

— Mm. Această constelație răsare acum, în mijlocul lunii lui Cup-
tor. Sînt curios să-i mai văd și eu explozia nucleară de acum cîteva
milioane de ani lumină. Mi-a spus o defîmîță, profesoară de istoria ar-
telor, că un filozof mobilizat de dumneavoastră susține că pînă la sfrî-
șitul războiului, veți întinde spirala cosmică în așa fel ca să defilați pe
o linie dreaptă, orizontală și înfîmîță.

— Spune un cuvînt oarecare!

— Oarecare.

Cei din comisie pușniră iar de ris uitîndu-se la el cu vădită curio-
zitate.

— Spune un alt cuvînt, sau ce-ți trece prin minte în momentul
acesta.

— Oituz.

— Altul! spuse cel ce știa românește, spune alt cuvînt. Comisia nu
te înțelege.

— Hitler.

— Altul! spuse unul din comisie; dar o sfeclă pe dată.

— Torolapcă.

— Ce?

— Torolapcă.

— Ce? Ce înseamnă asta? — întrebă cel ce știa românește.

— Portocală.

— Pe ce limbă?

Profesorul scoase limba. „Comisia” era indignată.

— În ce limbă se spune la portocală, torolapcă?

— Nu știu.

— Cum, nu știi ce vorbești, omule? strigă unul din comisie.

— Mm! așa mă joc eu cu copilul meu, după ce-i face Ruța baie.

Stringea din maxilare, pentru că iar îl apucă tusea.

Un alt om — cu halat și cizme — îl luă în primire făcînd semn
cu ochiul, celorlalți.

Profesorul nu mai văzuse portocală dinainte de război. Copilul lui
nici nu știa cum arată o portocală. I se făcu o poștă grozavă de portocale.
Ce-i cu el? A slăbit în așa hal? Foame nu-i era deloc. Nu mai reușea
să se mai controleze? De unde această dorință? Era firească, însă ab-
surdă!... Copilul lui nici nu știa cum arată o portocală... Și el avea o
poștă grozavă de portocale... Oare unde ar găsi o portocală? Să cadă
acum o stea, o stea luminoasă, mare cît o portocală!... Oare unde ar găsi
o portocală... mîcar o jumătate de portocală? chiar acum cînd bănuia
că, pentru el, totul trebuie să fie pierdut pentru totdeauna...

— Am spus să duci degetul arătător drept la timpla stîngă! Așa.
Scobeste-te cu degetul mic de la mîna dreaptă în nara stîngă!

— Omul, cu halat alb și cizme, strigă:

— Fii atent!... Invers.

Ținînd degetul fix, ca și cum ar hipnotiza pe cei din comisie, își
apropie nara de deget, în risul tuturor. Se bucură că rideau și defînuții.

— Din nou, la fel, cu degetul la ceafă... Invers.

Unii rideau cu hohote și i se strigă: „Bravo”.

Îi făcu semn să se urce pe un cîntar. Își aminti de bătrîmul canta-
ragiu de pe Corso: „Aici e moșu / Cu cîntare / Pentru persoane / Pentru
doamne / Cavaleri / Și domnișoare... / Cîntar cu șezlong / Adică: Stați
jos! / Poștiți vă rog!”

Zimbea. Încă își ținea palmele sub pîntec. Cel de la cîntar îi dădu
cu năutua peste degete.

— Șaizeci și două!

Se bucură că a slăbit numai cinci kilograme. Cînd îl prinseseră, co-
pilul lui să tot fi avut douăsprezece kilograme; cît o avea acum oare?

Perimetrul toracic. Aflase de unele dimensiuni — pietre de încercare.
I le șoptise civilul mut; el transmisese mai departe, englezului —
care rămase împasibil față de acest „minima minimorum”: „perimetrul
toracic peste 90 centimetri, înălțimea peste 165 centimetri”. Acum trei
ani era sub această înălțime cu un centimetru. De atunci! Părea mult
mai zvelt decît în realitate; dar bănuia că, pentru el, totul trebuie să fie
pierdut pentru totdeauna... Și mirosul acela de portocală nu-i da pace:
își umflă pieptul, mult, cît de mult, reținîndu-și tusea, urmîrit de privirile
îngăduitoare ale celui care știa românește.

— Nouăzeci și doi centimetri.

Scăpă un oftat, ușurat. Apoi i se măsură lățimea umerilor.

— Patruzeci și cinci.

O! unde-ar putea găsi măcar o felie de portocală...

Grosimea brațului drept.

— Douăzeci și patru centimetri.

— Sînt stîngaci, spuse el, deși știa că, pentru el, totul e pierdut
pentru totdeauna... „Zentimeter... Zentimeter”...

I se măsură grosimea brațului stîng.

— Douăzeci și opt!

— Ce meserie spui că ai, coșetar? îl întrebă cel ce știa românește,
făcînd profesorului un semn aproape imperceptibil, cu ochiul. Domnului
doctor îi plac dulciurile.

— Coșetar.

— Înălțimea! strigă președintele comisiei.

Iarăși își aminti de moșul cu cîntarul, moșul de pe Corso, care-ți
măsura și înălțimea: „Controlați! Greutatea / Silueta / Înălțimea / Și
sănătatea! / Poștiți vă rog!”

Fu împins la cîțiva metri pe culoar, în stînga, într-o nișă laterală,
unde se afla un aparat de măsurat înălțimea. Se bucură: pe alții îi res-
pinseseră de la primele probe. Căuta să mulțumească printr-un gest oare-
care, celui care știa românește; dar acesta nota, preocupat, în niște fișe.
Profesorul își aminti că acum trei ani avea o sută șaizeci și patru de cen-
timetri. Știa că pentru el totul e pierdut pentru totdeauna... Totuși la probe
nu credea că-ai să-l respîngă; au să-l găsească „apt pentru muncă”. Era
sănătos... „Înălțimea și sănătatea, poștiți vă rog”... Sănătate!... Străje-
rie!... Caporalul Boghean... Toți străjerii, Majestate, vă urează sănă-
tate!... Mai întîi și-nții de toate, mă închin cu sănătate, la mîndruța de
departe!... Creangă!... Sănătate, de la golătate, că despuștii vin pe
urmă!

Oare unde au să-l repartizeze?... Coșetar?... Dulceață de porto-
cale?... Se așeză cu spatele în dreptul liniei verticale desenată în nișă.
Își reținu tusea. Se deșiră înclîndu-se cît mai mult, fără să ridice că-
ciulele de pe podea, ca să nu dea de bănuț omului cu halat alb și cizme.
Ținea palmele sub pîntec. Omul — cu halat alb și cizme — îi apucă bra-
țele, le întinse lateral lipite de perete, îi făcea cu ochiul, și-i zimbea îngă-
duitor, dar rece. Profesorul simțea un gol în inimă. Ar fi mîncat o bucă-
țică de portocală... Poate că o să-l roage chiar pe acest om — om cu ochi
albaștri ca ai artistului de cinema Hans Albert — să-i dea o bucățică
uscată de portocală... I se împăienjeneau ochii. Omul — cu halat alb,
cizme și ochi albaștri — zimbi și lăsă să cadă o linie dreaptă pe creștetul
profesorului. Așa, cu mîinile întinse, orizontal, profesorul socoti că pare
o cruce. Și se simțea ușor, ușor, în echilibru nestabil. Brațele parcă-i erau
aripi. Strînse pumnii. Parcă zbură spre stele. I se părea că este propriul
său copil cînd îi face Ruța baie. Și înspre el, veneau stele, milioane de
portocale, zburau prin aște de cer portocaliiu roșietic, pînă-l cuprinsese ne-
gul corbiu din golul spațial al Nebuloasei spirale din constelația Cîinii de
vînătoare...

— O sută șaizeci și cinci centimetri!

Ochii i s-au despăienjenit. Se lumină la față. Profesorul auzise clar:
o sută șaizeci și cinci „zentimeter”.

— Bun! Bun pentru „cremschnitt” zimbi îngăduitor președintele.
În fine, era mai înalt cu un centimetru.

Rigla se ridică singură; profesorul simți căldură în ceafă și auzi o
explozie imperceptibilă pe care totuși o înregistră definitiv împreună cu
vocea președintelui care chema pe Următorul, și vacarmul de largi ecouri
înconjură planeta în volute negre, scotocea roșul stelar al manifestelor
plutînd prin îndepărtatele ceruri.

Imediat o trapă îl prăvăli, trupul i se deșiră, picioarele i se lun-
gără într-o supremă înclăstare inertă și targa îl căra spre crematoriu.

Cu certitudine că acum măsura peste o sută șaizeci și cinci de centi-
metri.

— Fertig! raportă cel ce-i luase înălțimea.

— Der nächste bitte! — se auzi iar vocea de la masa comisiei de
repartizare.

Următorul.

„JOCUL IELELOR“ LA TEATRUL MIC

Estă scriitorii a căror operă o parcurs, și rămâne clară în minte, te referi adesea la ea. Din timp în timp recitești, redescoperi. Sînt dramaturgi ale căror piese ai vrea să le rezezi și regrezi că nu poți, stînd în tîlnicului sălii, să aflu noi sensuri, nuanțe. Asemenea nostalgiei sînt provocate de marii scriitori printre care se enumeră și Cehov. Părerile asupra lui au fost controversate. S-a vorbit despre un Cehov al amărăciunii, al dezădărnirii, s-a spus — lepat de faptul că unele piese și le-a intitulat vodevil sau comedie — că este un scriitor satiric. Desigur toate aceste elemente coexistă în opera lui; sarcasmul, tristețea, optimismul sînt toate contopite. Fiind secționat, rupte, sfărîmă unitatea perfectă, fără de fisură, dovădind o înțelegere parțială, trunchiată. Povestea celor „Trei surori” poate fi considerată un poem închinat fetei viitoare cu toată drama pe care o conține. Ultimii reprezentanți ai familiei Prozorov, Olga, Mașa, Irina și Andrei, fac parte din acei intelectuali ai începutului de secol XX, instruiți, umani, delicaiți, cu o sete pătimașă de viață, de „viață adevărată, curată”, la care nu știu însă cum să ajungă. Împreună cu Verșinin și Tuzenbach, doresc această nouă existență, o presimt. Necunoșterea căilor prin care o pot dobîndi creează în opera lui Cehov și în destinele eroilor săi o tensiune nelămurită, tensiunea neîmplinirii, a frumuseții ironice, copleșite de vulgaritate, de grosolanie de muma lipsită de idei. Nu munca zădărească de idei nu le dă satisfacție, ci — fapt pe care ni-l știu — munca lipsită de fel. Toți eroii acestei piese au avut pe rînd elanuri mărețe, care s-au spulberat sau se vor spulbera în desfășurarea acțiunii. Andrei se pregătea să ajungă „profesor la Universitatea din Moscova, mîndria țării rușesti”, ca să fie mulțumit cu funcția ridicolă de membru în consiliu la prefecură. De la velleitățile inițiale a ajuns să împingă căruciorul copiilor condus de ordinea Natașei. Olga e profesoară și ajunge directoare. S-ar spune un destin împlinit, dar cită suferință ascunde. Olga vorbește în actul I despre căsătorie, despre dragoste, despre căsătoria făcută din dragoste, ca apoi în actul III să-i mărturisescă Irinei că ceea ce contează este ca „omul să fie cumsecade”. Mașa s-a măritat înainte de a-și termina studiile și duce o viață anostă, conformistă („încinc cu lanț de aur se naltă stejarul verde pe al mării fărîm”) iar Irina simte o aprigă dorință de muncă și nu știe cum să acționeze. Replica ei din actul IV: „Sufletul mi-e ca un pian perfect și închis a cărei cheie s-a pierdut” nu se adresează lui Tuzenbach, ci caracterizează întreaga sa existență pînă acuma și cea viitoare. Toți sînt în jurul fel sau altul, așa cum spune Irina, că sînt înăbușiți ca de o buruiană, care-i distruge definitiv (ca pe Tuzenbach) sau numai moral, ceea ce este mortal. Cele trei surori sînt anulate de intrarea în casă a Natașei, care rînd pe rînd le alungă din camera și apoi din casă. În final Natașa le-a și eliminat, făcîndu-și planuri, distrugînd pînă și alea de mesteceni, semănînd „flori, floricele multe cu mirezme plătute”. Verșinin al elanurilor este copleșit și el pînă la anihilare de o existență minoră, dusă la întâmplare („am locuit în case sărăcicioase, două scaune și un pat... citec mult, dar nu știu să-mi aleg cărțile”), de izolare de viața reală.

SĂPTĂMINA FILMULUI SOVIETIC

TREI SURORI

ANDRIANA FIANU

STRANIA POEZIE A NECONFORMISMULUI

Cele două volume de scrieri ale lui G. Ciprian sînt de trei ori interesante: prin valoarea documentară — jumătate de secol de teatru românesc într-o condensare precisă și grațios-vehement-subiectivă — prin valoarea literaturii dramatice a autorului și, mai ales, a neobișnutei comedii „Capul de rătăci” moment aparte în dramaturgia noastră, în sfîrșit, prin găzduirea generoasă a scrierilor lui Urmuz care, urmărit de nu știu ce ghinion editorial (ca să zicem astfel), nu izbutese să-și adune încă o dată rătăcirile genuri între cooperți proprii.

În „Amintiri”, G. Ciprian nu e portretist, așa cum se afirmă în prefața lui Petre Ponițiu, altminteri exactă și substanțială. „Eroii” sînt evenimente mai mult în raport cu diferitele roluri interpretate, acțiunile sînt frumoase, talentele sau nechemate, actorii înfățișați sau modesti, oamenii „de lume” sau urzuzi, cu mai mult sau mai puțin succes pe scenă. Retinem mai curînd caracteristicile individuale. Portretele, chiar cînd sînt în intenția memorialistului, nu se prea încheagă. În schimb, e admirabil evocată atmosfera a locurilor natale, a vechiului București, a războiului, a teatrului, a tunelurilor și chiar a unor noțiuni abstracte — atmosfera prietenie, atmosfera intrigii de culise, atmosfera generozității sau a mizeriei sufletesti. Împresionează cu deosebire „actualizarea” unor senzații, comunicate cu atît fervoare a detaliului încît par de dată foarte recentă. Și apoi umorul — acest mod detasat și cald de a privi trecutul — în care scriitorul cercuță cu deșăgare.

În toate, îndeosebi în aprecierile critice, Ciprian e personal, categoric, ironic și autoironic. Își amintește cu voluptate succesele artistice, dar nu ocolește nici rolurile „masacrante”; la fel procedează și în cazul confrărilor, împărțind lauri și ghimpu cu o aparentă obiectivitate absolută, în fond încîntător de subiectiv. Dar ce altceva sînt memorii unui om de artă decît expoziții ale subiectivității? Și, în definitiv, nu constituie eroe această amplă cronica teatrală și șir general cronica neconformismului organic al celui care a scris „Capul de rătăci”?

Așa dar o stranie poezie a neconformismului — străbate creația dramatică a lui G. Ciprian, o perpetuă neîmpăcare cu au-

tomatisemele și prejudecățile unei vieți sociale și morale anchilozate în dogmele burgheze. Eroii dramaturgului dezînt și atacă sistemele acceptate, așa zisa logică a existenței, răstoarnă cu un umor violent aberantele și cheamă patetic la sinceritate, la esență. Chiar în comedia „Omul cu mirtoaga”, aflată după părerea noastră sub nițelul „Capului de rătăci” și pîndind destule naivități în definirea psihologică și dramatică a acțiunii personajelor, poezia aceasta a nemulțumirii nobile, a înălțării deasupra concepțiilor și rigurilor ofisiate este pregnantă, curcioritoare. Chirică și Varlam, un cuplu al inadapării, primul vizionar, celălalt lucid, cu plicioarele pe pîmînt, se încăpățîneză să creadă și să acționeze altfel decît „firește”, în ciuda oporiului public, revendicînd elemente libertate interioară a individului, posibilitatea de a năzuji și de a gîndi în afara sabloanelor burgheze. Cu toate că în prezentarea dramatică a personajelor intervin și rezolvări convenționale, ideea de o mare generozitate care stă la temelia pisesei se transmite nealterată. Dramaturgul face apologia omului umil și disprețuit care crede cu îndrîzneală în patimă în ceva, pînă la „uitarea de sine”, care, cu prețul unor grele sacrificii, refuză să capituleze ori să accepte tranzații morale. Firește că „nebulna” lui Chirică de a crede în metamorfoza mirtoagei sale nu ține de cine știe ce revelații mistice; sensul e mai profund și vizează „nebulna” tuturor aceluia care aspiră la un ideal și luptă pentru el pînă la capăt, în pofida obstacolelor ridicate de rutină, prejudecăți și inerție. Dacă ar fi numai această exaltare a pasiunii unice, a consecvenței și dirizenei inspirate, această sfidare a naturii și dogmelor în numele unor convingeri launtrice, comedia lui G. Ciprian tot ar justifica elogiile primite de-a lungul timpului.

Gulmea creației dramatice a lui G. Ciprian este, fără doar și poate, comedia „Capul de rătăci”, o remarcabilă „provocare” la adresa fetișurilor morale, a banalității și falsității, lucrare bizară și unică în literatura română. Este indiscutabil că orice referire la fenomenul modern al „literaturii absurduului” trebuie să țină seama de existența prozei lui Urmuz și a comediei lui Ciprian, profund urmușiană în factură și chiar în structura personajelor, dacă ne gîndim numai la faptul că extraordinarul

personaj Girivis „este compus” din extraordinara personalitate a prozatorului. Aparent, ciuda-tele isprăvi ale celor patru prieteni: Girivis, Macferlan, Bălăluș și Pentagon, nu sînt decît simple jocuri și farse studențești. În realitate, tinerii, pe care îi dirijează spiritul ieșit din comun al lui Girivis, protestează, în felul lor scandalos, persiflant, spectaculos, împotriva absurdului oficializat al vieții burgheze, oficializată convențiilor sociale și etice. Singurul pe care îl revoltă esența atitudinii lor este Dacian, persoană suspusă, care întuiește adresa exactă a atacurilor acestui grup recalcitrant. Prin Dacian, conflictul se angajează direct cu oficialitățile, cu straturile superioare ale organizațiilor sociale. Protestul tinerilor adunați în societatea „capul de rătăci” seamănă foarte mult cu protestul supraplatitudinal, amestec de naivitate și agresivitate, licentios și paradoxal și confuz. Sînt însă limpezii obiectivele ofensive: simțul de proprietate, goma rigiditatea normelor de conduită.

Încercată de un umor aparte, irezistibil (răsturnarea automatismelor e o continuă sursă de comic), piesa degajă și o tulburătoare poezie, izvorită din candor și puritatea sufletescă a eroilor, din prospețimea gestului și a frazei, din curentul de simpatie reciprocă între personaje și mulțimea care îi aclamă. Dacă în teatrul contemporan al „absurduului” se pune în relief ideea singurătății omului, a neputinței de comunicare, această admirabilă comedie conduce la concluzii cu totul opuse: oamenii pot comunica între ei, nu sînt singurii atîta timp cît se ridică solidari, împotriva prejudecăților și obișnuiții, atîta timp cît își unesc năzuiele de libertate.

Despre „Un lup mincaci de oaie” nu sînt prea multe lucruri de spus: lucrare neîmplinită, care pune totuși în lumină câteva tipuri interesante și cîteva din ideile predilecte ale autorului (într-o lume a încheităților aparente sînt false și derutante, interesele și aspirațiile majore îi apropie pe oameni etc.).

Un capitol critic special va trebui consacrat prozei lui Urmuz, tipică și adădă, căci fără îndoială că acest original scriitor merita o analiză aparte, dacă nu și un volum.

Dumitru SOLOMON

G. Ciprian, Scrieri, Editura pentru literatură, 1965.

Văzut de NEAGU RĂDULESCU

Rîndul de sus, de la stînga: Florin Vasiliu, Constantin Codrescu, Leopoldina Bălănuță, Dinu Ianulescu, Ion Marinescu și Gh. Ionescu-Gion.

Rîndul de jos: George Constantin și H. Nicolaidă.

Dar toate aceste vieți, departe de a fi împlinite, degajă o poezie a fericirii viitorului. Speranța, încrederea în viitor, într-un viitor luminos, răzbate din fiecare replică: „Peste două-trei sute de ani oamenii vor zbura cu aerostatele, hainele își vor schimba culoarea, se va descoperi poate un al șaptelea simț” (Tuzenbach), „Fericirea este hărăzită nepoților și nepoților nepoților noștri” (Verșinin), „Mi se pare că omul trebuie să abă încredere, să o caute, altfel existența lui e goală, goală... Să trăiești fără să știi de ce zboră cocorii, de ce se nasc copii, de ce sînt stele pe cer. Trebuie să știi pentru ce trăim”. (Mașa). Pentru a opri șirul citatelor care ar putea acoperi multe rînduri încă, să ajungem la finalul piesei rostite de sora cea mare: „Suferințele noastre se vor transforma în bucurii pentru urmașii noștri iar noi cei de astăzi vom fi pomeniți cu recunoștință și binecuvîntați. O, draghele mele surori, viața noastră nu s-a sfîrșit încă. S-o trăim deci, iată, muzica e atît de veselă. Încă pușin și vom putea ști pentru ce trăim, pentru ce suferim. Dacă am putea ști, dacă am putea ști...”

Tensiunea caracteristică epocii, în Rusia, premergătoare marii Revoluții, sensul pregnant umanist al operei cehoviene, presimțirea acestei lumi care „vine, e aproape” au fost coordonatele pe care și-a axat eraticianeză regizorul Samson Samsonovici, autor și al scenariului. Sarcina sa a fost foarte grea, trebuind să restrîngă ampla dezbatere de idei a piesei la legile specificului cinematografic, ceea ce în mare măsură a reușit. Operind unele tăieturi în text, schimbînd unele locuri de joc, transportînd o mare parte a acțiunii în exterior — fără însă a depăși domeniul Prozorov — a ținut seama de sensurile adînci ale piesei, accentuîndu-le uneori, de sensibilele nuanțe cehoviene („Ce copaci minunați, viața ar trebui să fie neasemuit de frumoasă în preajma lor”, spune Verșinin venind în familia Prozorov și reia identic Tuzenbach, înainte de a pleca spre moarte), căutînd să redea dorința eroilor de a trăi într-o lume mai bună, necesitatea și sentimentul apropierii ei („O furtună puternică și binefăcătoare se anunță; vine, e aproape, în curînd va da năvală peste noi măturînd toată lenea, indiferența, prejudecățile din fața muncii, dezădărnice. Voi munci, dar peste douăzeci și cinci-treizeci de ani va munci fiecare om, fiecare” — Tuzenbach), fără a lipsi interpretarea sa cinematografică de sarcasmul cu care autorul își privește eroii și neputința lor de a-și căuci fericirea.

P.S. — Aș fi preferat ca D.D.F.U., care de data asta s-a orientat într-o oarecare măsură bine aplegînd pentru traducere textul tipărit al operei lui Cehov, să fi apelat la textul jucat la Teatrul Național, unde cu foste aduse multe îmbunătățiri. „Încinc cu lanț de aur, se înalță stejarul verde pe al mării fărîm”, spunea Mașa pe scena Teatrului Național. „Pe plau-nîns sub geana mării smălțat în aur e un tușan”, spune tot Mașa în traducerea folosită. Explicația este de prisos și preferința se îndreaptă firesc spre prima formă, fiind și cea care caracterizează starea ei.

recitalul ISAAC STERN

După mersul tacticos și salutar sovietor, nu s-ar putea bănuți temperamentul viu și cald al marelui violonist Isaac Stern. Hios al marelui violonist Isaac Stern. Instrument, stil și că este în fața omului un sigur pe mijloacele sale de exprimare. Aroușul pe coarde devine un „glas articulată”, așa cum spunea Homer că trebuie să fie un cîntec, și scotește sunete prelungi, rotunde, de o precizie matematică, în care vibrato strîns — nu admite intruziunea unei buruzii sonore. Cu o bogăție de nuanțe care se pendulează de la un forte gras de violoncel pînă la cel mai diatan pianissimo, a cîntat o sonată de Francesco Geminiani, ondulînd în frazare cu gustul elegant care a dominat în secolul al XVIII-lea. Sonata, intitulată Impetuoso, a fost, în ultima parte, un joc zburdănic, admirabil redat împreună cu pianistul A. Zakin, nedespărțitul lui accompaniator.

În Beethoven, însă, A. Zakin n-a stabilit atmosfera severă a caracterului capodopere. A cucerit epic al sonetului în do minor se temperamentul viu și cald al marelui violonist Isaac Stern. Tuzelul lui Zakin, îngreunat de mișcări inutile, lipsa de avînt n-au putut să se înalțe la nivelul interpretării lui Isaac Stern, cerebral și dramatic, cu accentuare unor hiperbolice care surprind nădejdea și letargia. În partea a doua, legată frazei de dulce major a curs adormitor și perfectă dinuendului a creat orizontul sonor caracteristic la Beethoven și Bach. Violoncelul finalului în ton minor, plin de viață, a fost o îngemănare perfectă între pian și violoncel.

Isaac Stern este un mare specialist în L. S. Bach, în Partita nr. 1 și-a desfășurat toată știința violonistică, ajunșă la o desvîșire ce nu poate fi depășită. Numai un mare violonist poate conduce firul melodic în undele lui însinuante fără a-și strîbi din suptele expresiei. În contrast cu această artă de mare înălțare spirituală, a evocat în Rapsodia nr. 1 de Bela Bartok și apoi în

acuarele

Sala Dalles din București adăpostește Expoziția de acuarele din U.R.S.S., mănușchiri de linii și culoare iscate din marile spații sufletesc și continental al popoarelor sovietice.

Antomipulie, florile, cerul, pădurea, parcurile oferă priveliști cărora acuarele le dă vîbrantele devenite oarecum clasice genului, determinînd într-o oarecare măsură perimetrul cel mai des întîlnit. Chemată să coloreze și să umple pauzele de tranziție dintre desen și pictura în ulei, acuarela e în plastică ceea ce ar fi în literatură basmul: povestirea în nuanțe indolente a unor episoade rezultate din împletirea fanteziei cu realitatea. Expoziția sovietică extinde însă spațiul de inspirație pe surse perfect reale, pe faptul cotidian, pe construcția gîndită, pe relațiile noi și dinamice în peisajul unde clasicismul se oprea să mai pătrundă. Investigația artistică străbate căi multiple folosind feburile izvoare și modalități de rezolvare căroră publicul bucoreștean le acordă atenția și înțelegerea cuvenită.

De la materia ca element fizic pînă la poezie, căreia acuarele îi descrie conture, imagini și atmosfere, artiștii acuarelei nu fac economie nici în valorații, nici în interpretări, mai puțin în accentele sufletesti caracteristice fiecărei lucrări.

Interesantă în expoziție este confruntarea, ca surse și ca modalități de exprimare, a celor 61 de artiști din toate colurile Uniunii Sovietice. Întîlnirea lor cu publicul românesc reprezintă un dublu act de cultură, pe de o parte cunoașterea reciprocă a valențelor sufletesti și pe de altă parte dialogul de artă ilustrator al modurilor complexe de gîndire.

Fie că le adunăm în gînd pe teme asemănătoare, fie că le grupăm pe moduri de lucru, acuarelele expoziției de la Dalles oferă un bun plic comparativ de înțelegere a unui stil de interpretare a sentimentelor artistice inspirate din viața inconjurătoare. De la portret la peisajul de

toamnă, de la o scenă de muncă la priveliștea de oras, de la ilustrativ pînă la ideea sugerată, cele 154 de lucrări ne poartă printr-o gamă bogată de zugrăviri în care se întîlnesc gîngișii ori lini mai aspre după tonul, maniera sau emoția fiecărui artist.

Bazar la Samarkand, lucrarea lui Ceremuskhin Herman Veceslavovici, ne aduce atmosfera dinamică și plină de semnificații a unui tirg de covoare; Peisajul lui Ezergaile Dziora, atmosfera aproape misterioasă a unei inserări printre copaci, totul cuprins într-un albastru vinețiu emoționant; Soarele lui Megnis Anton, ca o explozie de lumină și nucleu de energie, ori lucrarea semnată Kruminea Ausma, Allee de lei, fac parte din grupul acuarelor de intens reflexii psihologice realizate cu multă căldură launtrică. Alteori artiștii folosește pata de culoare mai intensă pentru a sublinia ideea de bază a lucrării, de pildă: Macarua roșie unde imaginea viguroasă de muncă e concentrată de realizatorul ei, Griiuk N. Demianovici, în cîteva linii hotărîte de culoare.

Inspirația și locul ei de izbucnire aduce nota de universalitate expoziției de acuarele. De la Pol, la Venetia, de la Moscova în Tassent, Leiningrad, Baku ori Vatican, artiștii sovietici expun lucrări al căror caracter îl subliniază însăși expresia lor. În Cîntec (Grigorosenko Leonid Pavlovici) în Satul Jemali (Budris Ignas) sau în Studența din Pamir (Zubreva Maria Avramovna) acuarele face apel discret la nota particulară a regiunilor exprîmînd cînd nostalgic, cînd vigurose, cînd meditativ, poezia sufletului artisticului.

Fluidități, catifelări, transparente, purtate din cutia vopselilor de apă pe hîrțile chipurilor și priveliștilor aster-nute cu pasiunea unei arte delicate, acuarelele sovietice valorile unei concrete manifestări de cultură și artă primită de publicul bucoreștean cu dragoste și simpatie.

celle 4 piese romantice ale lui Dvorak stări sufletesti, primele rustice, celelalte răscolite de preocupări intelectuale. Capriciu baze de Sarasate, în care compozitorul a adunat grele testuri de virtuozitate, a fost, după Bachi și Geminiani, bucea care a strîmțit entuziasmul publicului. Cuda castanie a instrumentului pareă crescită, devenea o scenă întregă unde evoluau, într-un ritm încordat, dansatorii cu salturi extravagante, pîruete în viteză vertiginosă. Mîna lui Isaac Stern zviria armonicele cu dexteritate de jongleur, ele sunau pline, gra-se și colorau în nuanța bucuriei acest Capriciu muzical.

Inteligentă muzicală, munca perseverentă, logica unui talent gînditor și minuțios au făcut dintr-un om încă tînar cel mai științific dintre violonistii celebri de azi.

Dar unde se ascunse emoția care ne răscolea pînă la lacrimi ascultîndu-l pe Enescu și pe Kreiser?

Cella DELAVRANCEA

Se află la peisajul teatral al lui Camil Petrescu, definit prin varietate și nesfîrșite accidente de teren, un pisc ce impresionează prin înălțime și masivitate, Danton, și un ținut vinzolit, eruptiv, exprîmînd, prin înfățișarea terenului, efervescența de viață și gîndire a autorului: Jocul Ielelor.

În nici o altă piesă nu am recunoscut, în adevăr, mai credincios exprimată, ființa frîmțită, nemulțumită cu sine și cu alții, năzînd mereu către un absolut pe care îl știa totuși relativ și inaccesibil, al lui Camil Petrescu; niciăieri, poate, într-o îndelungată activitate de publicist, romancier, om de gîndire și de teatru, autorul nu și-a dezvăluit mai direct problematica launtrică și antinomiile ireductibile ale unui spirit postindul simultan și corelativ lumea idealului ce transfigurează și înalță pe om deasupra lui însuși, profundului perspectiva unui univers de modele platoniciene — și o realitate care îl cheamă în permanență la viață, pe care este chemat să o trăiască cu aderență, luciditate și simț sigur al orientării.

Desigur, peste construcția teatrală a lui Camil Petrescu se proiectează silueta dăltăuță în granit a lui Brand, dar opera reprezintă într-o sumă concentrată, personalitatea artistică și umană a autorului.

Se afirmă în primul rînd, în această piesă, omul de teatru, teoreticianul dezvoltînd o viziune proprie a vieții scenei; dramaturgul urmărdînd experimentări de tehnici, și, în stare potențială regional, decoratorul și mai ales actorul, pe care își închipuie că îl înfrunțește, în complexa și universală lui personalitate artistică. Se afirmă în același timp însă — omul de idei, depășind lumea scenei, pe care înțelege să o transforme, să o insuflească, dîndu-i o nouă structură, convins fiind că teatru, ca artă și vehicul de idei, trebuie să fie, deopotrivă, animat prin tectonica lui interioară, dar și transfigurat printr-o perspectivă revoluționară, venită din afară de cuidditate lui — pentru a folosi o expresie care îi era familiară.

Dramaturgul reușește, de bună seamă, să sudeze cele două filioane. Rezultatul este opera sa dramatică și mai ales Jocul Ielelor, în același timp teatru, viață, idee și tribună, stînuind cadrul îngust al scenei în ambianța istorică și raportînd-o la o dramă interioară, care nu era numai a eroilor, dar mai cu deosebire a autorului.

Piesă actuală, izvorită din această dualitate a genului, va avea o structură complexă, încărcată și pe alocuri difuză. Năzînd să se exprime și să cuprîndă nu numai o lume de gînd, ci și o lume reală, istorică, năzînd să rostească, într-un cuvînt, totul, și mai ales drama și dinamica ideilor, acțiunea va frînge tehnica bernsteiniană, și îl va încerca mersul cu șerpurii multiple, învîlmășînd-o. Coexistă și se interferează, în această piesă, mai multe acțiuni: istoria se împletește cu drama pasională; omul ideii absolute se află în fața omului puterii; existențele anonime, dar însuflețite de căldura și accentul convingerii, strivesc prin simplitate și adevăr, pe potențialul abil și juisor; se dezvăluie într-un triptic, actele „trecutului care ne urmărește”, prezentul brîzdat de tendințe contradictorii și viitorul care se prepară, se confruntă în fiecare clipă realitatea cu idealul, necesitatea cu aspirația. Fiecare erou reprezintă o lume, fiecare scenă e o rezultată de implicații vizibile și mai ales subterane; piesa, în întregul ei, reprezintă tumultul

MEMENTO

S tring miinile care-au arat și-au semănat pământu-n lung și-n lat și m-au condus în noul veac, și-acum se bucură, veghind un univers bogat și drag.

Un singur vis mi-a ars în gînd mereu — și-i visul tătura gîndul meu; de-aceia-mi spun cu glasul îndoit voi, să nu uit vreo dată ce-am gîndit, iar miinile trude-și odihnescă, în mina mea încrederea frăjească.

În mina mea mereu să se întoarcă; să nu se teamă — teama cînd mă-ncearcă — de cea mai hidă vină, de indolența neagră și meschină; parazitismul, trîndava rutină!

Să nu mă prindă în năvodu-i des! De-am înfruntat furtunile ades, să nu mă-afund, ca într-o baltă moartă, într-o viață stearpă și deșartă.

Uitînd de gîndurile celorlalți, cu-un gînd pitic să nu vreau să mă-nalț pe drumul jonic, mîrgînit și scund, — și, instalat apoi comod în viață, în colțul meu de umbră să mă-ascund.

Fu niciodată n-am visat așa. Căci buzele-mi și limba-mi s-ar usca, iar ochii mei, ca de strigoi, de-treaga lume ar rămîne goi și ca un orb aș răciți prin ceață, gonit de lingă oameni și din viață.

Partinicele brațe, voi, care ați arat și-ați semănat pământu-n lung și-n lat, modeste luminînd adînc prin veac, — voi, sprijinul și adăpostul meu, veghiți și ocrotiți mereu frumosul univers și bun și drag.

În românește de H. GRĂNESCU

DEAC FRANCISC

jurnal

agendă

continuări

DUMITRU MICU

O ANALIZĂ

Creșterea poeziei mari solicită cititorilor și exegeților reverență repetată. De unde și necesitatea ca de un poet, de un artist de seamă în gen, să se ocupe cît mai puțin criticul și istoricul literar. Prejudecata încă de ajuns de tenace în mediul editorial este o monografie care începe cercetarea operii unui scriitor practic inepuizabil, cînd e vorba de mari scriitori și cînd, în consecință, face inutile ale studiul monografic reprezentînd tributul plătit unei înțelegeri primitive a creației artistice. Nu numai fiecare interpret „selectează”, vorba lui Ibrăileanu, prezintă ca definitivul sau în orice caz ca deosebit de remarcabile anumite particularități ale creației unui autor, fiind mai puțin receptiv poezie, la altele, dar chiar un același cercetător e posibil să fie cucerit la un moment dat de o lucrare, în alt moment de altă lucrare și ane opere exemplare. S-ar putea cita altele cauzuri.

Imprejurări inerente profesiei m-au determinat să recitesc o scriere sau alta a lui Tudor Arghezi după trimiterile la țară a cărții în care încerc să definesc „vîrștele interioare” ale poetului. De fiecare dată mi-a părut oarecum rău că editura n-a prelungit încă un pic, peste cel nu știu cît ani, stagiul de păstrare a manuscrisului în binecunoscuta de colaboratori dulapuri întunecoase... Azi, de pildă, am trecut din nou peste *Testament*. Poezie știută pe de rost de toți elevii șirgucioși, analiza în clase la orele de română. Mă îndoiesc, totuși, că analizele școlare și neșcolare au istovit substanța poeziei, și-au luminat integral organizarea lirică. Așa că o displicare în plus (cît mai puțin didactică!) va avea, poate, măcar darul de a invita pe cei ce vor fi laudă cunoștință de ea la o nouă lectură din Arghezi, întotdeauna profitabilă.

Știu toți copiii: în *Testament*, Arghezi își prezintă creația drept „o treaptă”, în „seara răzvrătită” ce urcă „prin rîpi și gropi adînci”, „de la străbuni” pînă la „fiul” hărăzit să ducă mai departe mesajul prelat cîntărețului de „bătrîni” săi. Ploașă, venerația cu care sînt cinstiți înaintașii, se întemnează pe adînc — înțelegere a însemnității muncii lor anonime, de milenii, pe conștiința datoriei fiului de rob, ajuns cărturar, de a nu uita nici o clipă de unde a pornit. Procesul creației artistice este, în concepția și practica argheziană, expresia sforțării de sublimare la temperaturi lirice extraordinare a suferințelor care a marcat veacuri nemăsurate viața multimilor, comunicare a strigătelor plebeu de revoltă, cu toată patina ce clocește în el, metamorfozat însă în melodie tulburătoare: „Veninul strîns l-am preschimbător: în mîle, Lăsînd întreagă dulcea lui putere, Am luat ocară și, torcînd urece,

sforțări colosale, în stare a zguduia temeliele lumii. O hiperbolă (inversată) e și imaginea sapecondei și a brazdei-călimară. Cu o funcție similară e investită reprezentarea „dumnezeului de piatră”. Dacă în loc de această expresie ar fi fost puse cuvîntul „idol” sau expresia „chip cioplit”, sensul gîndirii poetice rămînea același: din „cenușa morților”, adică din rămășițele strămoșilor, cîntărețul și-a făcut obiect de cult. Însă cu cît este mai viguroasă, mai sugestivă expresia „dumnezeu de piatră”, ce sugerează simultan principiul de autoritate supremă, incontestabilă, și ideea de înfrîncare. Hiperbola poate fi și temporală: spre a fi transformate „în versuri și-n icioane”, cuvintele bătrîne au fost „frămîntate mil de săptămîni”, „ramură obscură” din trunchiul străbun, poetul poartă în făptura și în cîntarea sa — „ca un clochin de negl” — „rodul durerii de vecei întregi”.

Iată cîte frumuseți ni se dezvăluie, la o analiză minuțioasă, fie și parcurgînd o singură piesă argheziană. S-ar putea descoperi, negreșit, și alte valori de vizuine și expresie. Bunăoară, încadrarea grotescului într-o ordine lirică ce s-ar părea că nu tolerează funcțiile lui. Versurile: „Durerea noastră surdă și amară / O grămădită pe-o singură vioră”, cu o rezonanță solemnă, elegiacă. Nu demult însă, și reprezentarea și tonalitatea se schimbă brusc — fără alterarea, nici a viziunii, nici a alitudinii lirice globale: „Pe care ascultînd-o a jucat / Stîpîniul, ca un țep înjunghiat”. De la această notație, ce ridică parcă pentru o fracțiune de secundă o perdea care ascunde un spectacol pandemonic (pandemonic!) devine cît se poate de firesc trecerea la memoria bătrînilor: „Din mucigaiuri, bube și noroi scart-am frumuseți și prețuri noi”

și apoi, fără explicații, treptata înălțare a tonului pînă la patetic: „Biciul răbdat se-nloarce în cuvinte” și izbăvește-ncet pedepsitor: „Odrasla vie a crimei tuturor”.

Un „astfel” între „prețuri noi” și „biciul răbdat” ar fi distrus nu numai ritmul, ci și starea de poezie. Căci *Testamentul* arghezian e făcut în întregime din esențe. Nimic parazită, nici în cuprînsul emotiv, nici în materia verbală. De altfel, selecția, concentrarea, maxima condensare sînt principii de artă repetat proclamate de Arghezi, inclusiv în *Testament*. Numele este „adunat” pe carte; „adunată” e și „surdoarea muncii sulter de ani”. Veninul este „strîns”; durerea imensă a fost „grămădită” pe o „singură vioră”, „ramura obscură” poartă „în vîr”, comprimat, „rodul durerii de vecei întregi”, iar „slova de foc și slova fîrărită”, însoțite în cîntec, fanchipuite concentrări, „strîngerii” teribile: „fierul cald-îmbrățișat în clește”.

DAN ZAMFIRESCU

TINERI PROZATORI ÎN COLECȚIA „LUCEAFĂRUL”

L ansată cu cinci ani în urmă de Editura pentru literatură, colecția „Luceafărul” a fost, de la început, un eveniment confirmînd, pe parcurs, eficiența unei inițiative editoriale care se cere consemnată de istoria literară. Dacă astăzi se vorbește curent de o „tînără generație” ca de un fenomen unitar, caracteristic pentru o anumită fază din dezvoltarea literaturii române, meritul revine în bună măsură și celor ce, întîind fenomenul, i-au dat această expresie editorială demonstrativă. Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ilie Constantin, Nicolae Vealea, Ștefan Bănuțescu, și cei care au urmat pe măsura ce au spiritul voinței, au izbit și prin ceea ce semnifică existența lor simultană, subliniind de adunarea în această colecție.

Succesul aproape unic al colecției a fost asigurată tocmai de nivelul calitativ de la care s-a pornit. Exigența cu care au fost selecționate înțele debuturi s-a păstrat, pentru poezie, în continuare, dacă nu totdeauna sub forma respingerii unor volume mediocre, cel puțin sub forma prospectării continue a noilor talente. Așa se face că nici un nume mai important al poeziei tinerce care a debutat după 1960 nu lipsește din colecție. Mai puțin fericit — sau mai puțin norocos — a fost Colecția „Luceafărul” în ceea ce privește proza. Aici, în afară de Nicolae Vealea și Ștefan Bănuțescu, numele promovate de ea nu au dat încă semnele unei evoluții ascendente notabile și nu au reușit să se constituie într-o constelație distinctă pe firmamentul literaturii noastre contemporane.

Ultimile volume apărute nu fac decât în parte excepție de la această regulă și ridică unele probleme de principiu pe care încercăm să le enunțăm, întrucît explică ceva din insuccesul global al colecției în ceea ce privește proza. Cel mai promiător dintre debuturile la care ne referim îl constituie volumul *Lisita* de Iosif Petran. El vădește un scriitor format, ajuns la acea fază de înțelegere a personalității, capabil să pună o pe-te-că personală pe orice subiect tratat. Fără să se specializeze în anumite teme, sau să aspire la monopolul unui anumit sector al realității, Iosif Petran vine de fiecare dată cu modul său de a vedea și a simți lucrurile, percepții dincolo de datele narativului. Nota dominantă este apăsătoare de urmasii stărilor de suflet cauzate de problemele etice, autorul fiind, declarat, de partea „navilor” înfrîngii în a considera valabilă o anumită tablă de valori interioare, de norme de conduită externă, peste care alții călcau cu brutalitate. O revoltă continuă, din adîncul ființei, față de cauzele și efectele degradării, o voință de a proclama învingător ceea ce unorii în viață se înțimplă a fi înfrînt. Furtivizînd motivele cinicilor. *A murit un lăutar, Marea de aur, Zîmbet pentru timp, Invenții* sunt cele mai caracteristice dintre pleiadarul sale literar în favoarea acestei perspective asupra lumii. Dincolo de un anumit moralism prea vizibil, acest univers moral, această capacitate de a infuza paginilor scrise o ardere interioară care se simte, garantează că ne aflăm în fața unui scriitor a cărui evoluție poate fi așteptată cu încredere.

Din păcate, imaginea autorului *Lisitei* intră în raze de obscuritate a criticii cu etiva ani după ce volumul a fost predat editurii, ceea ce înseamnă că în tot acest timp critica, obișnuită să înregistreze pe scriitorii mai mult după apariția în volum, nu s-a putut ocupa de autor, iar semnificativ volumului nu mai poate fi acum aceea pe care ar fi căpătătoare publicarea lui la vreme.

Se înțimplă însă ca altorii să avem de a face cu un fenomen

contrar: volume abia „pasabile” apar mai repede, cum este cazul cu *Sifnca* lui Constantin Păscu în care, exceptînd schița ce dă titlul volumului, și ea cu serioase lipsuri sub raportul elaborării artistice, nimic nu depășește limitele unor onorabile exerciții. Justificate în periodică, adunarea lor în volum în loc să-l favorizeze pe autor îl trădează. Fiindcă volumul nu este neapărat o pistă de decolare: atunci cînd el nu prezintă dovede unui nivel destul de înalt al evoluției autorului ce înglobează toate treptele acestei evoluții, volumul poate crea o perspectivă defavorabilă. Autorul va trebui, în viitor, să dea la iveală lucruri cu mult superioare celor din volumul de debut spre a șterge prima impresie.

Nu același reproșuri se pot face volumului *Între două trenuri* de Cornelia Omescu. Autorul a reușit în ciuda unor neegalități inerente începutului, să-și adune suficientă substanță pentru a umple cu ea un volum fără să o dilueze. Sînt aici cîteva bucați din care se poate surprinde un profil scriitoricesc autentic: *Visul cu două limbi, Munții nu cad, Acasă, Între două trenuri*. Mai puțin inhibat de viața decît Petran, mai vital, deși mult mai puțin matur, mai „extravertit” chiar atunci cînd se ocupă de drama interioară, Omescu dispune de culoare și de energie transmițîndu-le personajelor sale care trăiesc pe picioare proprii, ca tot atîtea figuri contemporane (batrînul geolog din *Munții nu cad, Zoe și Corina din Între două trenuri, bătrîna din Acasă*). Rămîne ca, pe viitor, autorul să-și angajeze posibilitățile sale reale într-o întreprindere mai vastă și să-și perfecționeze mijloacele de explorare a realității contemporane în zone din ce în ce mai semnificative. Ca și Iosif Petran, Omescu vădește o promițătoare aplicare în explorarea acestei realități sub raportul unei etici mai puțin ostentative și programatice.

...CA UN FAGURE DE MIERE

ților în cauză li s-a explicat, îndeajuns de limpede, că ei a dator să muncască pentru cetățeni iar nu împotriva lor. Îmi dau seama că gîndul acesta, care mă bîntuie din cînd în cînd ca o halucinație, pare absurd, însă altă explicație întru lămurirea atîtor neplicite și înfrîntătoare fapte nu găsesc. De exemplu, mimica și tonul casieriei din gara Predeal vădese fără doar și poate că CFR-ul a omis să o informeze cu exactitate despre rostul activității sale, care este acela de a-i ajuta pe călători să se urce în trenuri iar nu să rămînie peste noapte în gară. Acum vreau citiva vreme, cerînd un bilet pentru București, duindu-mă de la ghișeu m-a refuzat, afirmînd că nu sînt locuri disponibile.

- Nici unul?
- Nici unul.
- Atunci, de ce ne-ați lăsat să așteptăm o oră și jumătate la coadă? Trebuia să...
- Nu sînt obligată să...
- Și vezi-ți de treburile dumitale!

M-am îndepărtat încet-încet spre ieșire. Dar, răsucind capul ca să alung o muscă, am observat uimit cum, sosit în urma mea, un călător își retrăgea mina din deschizătura ghișeului, împreună cu bilețul pentru acceleratul mult rîvnit.

- Duduie, m-am repezit atunci la casierită, vă rog să-mi dați și mie un bilet.
- Ai?
- Un bilet pentru București.
- Am spus odată că nu mai sînt locuri.
- Ați spus... însă... adineori... domnul acela...
- Și ce te privește pe dumneata? Adevărul este că mă privea...

...Ori, în ipoteza că funcționara sus-amintită își cunoștea menirea, convorbirea s-ar fi desfășurat în chipul următor:

- Vă rog... un bilet pentru București.
- Poftim.
- E și mai scurt.

Și, în plus, are avantajul că te scutește să fii pomenit în presă.

Un avantaj care nu trebuie subestimat niciodată.

OCTOMBRIE — RAZLIV

și coincidența dintre acel tumultuos octombrie, al lui Lenin, și acest octombrie calm, dar tot octombrie, al călătoriei noastre, pe urmele acelor muncitori, marinari și țărani care, la semnalul Aureolei, au pornit la asalt, adăuga mirajului și nerăbdării mele de călător o doză de fantastic, în această cromatică mirifică și nu lipsită de romantism a peisajului autumnal rusesc, pe care-l cunoaștem din Tolstoi, din Esenin, din Repin, din Solohov și din paleta iconografică a lui Riubilov.

Apoi, deodată, șoseaua largă de asfalt s-a bifurcat, și noi ne-am pomenit virînd la dreapta, apoi tîind un sat cu o sumedenie de arbori („Sestroretsk” nu anunță Galia, ghiudul nostru feminin, cu ochii ulmitori de mari și de albaștri); după încă un minut, mașina stopează. Sîntem în fața unei clădiri noi, o clădire de beton, cu geamuri largi, aproape cît perețele. În sălile dor-dora de lumină, de asemenea galbenă, care vine din direcția pădurii, vitrine cu expoziție, copii după vechi fotografii, texte de istorie a revoluției — toate, înfășîșîndu-ni-l pe Lenin, singur sau cu tovarășii săi, în copilărie, sau matur, vorbind în adunări sau studiind sau scriîndu-și precețele. Dintre toate, o fotografie mă reține cel mai mult. Nu știu de ce. Mă uit, mă întorc, mă succesc, iar mă uit — nu e Lenin. Lenin purta barbă, știe toată lumea. Omul acesta n-are barbă. Și totuși,

nu știu de ce, nu pot trece mai departe. Sînt acolo doi ochi, care mă fascinează. Li cunosc? Nu-i cunosc? Doi ochi tăioși, negri, pîndindu-mă de sub cozorcul unei șepci. Dar colegii mei sînt acum afară, au plecat spre pădure, și mă grăbesc să-i ajung. Îi zăresc lîngă o colibă de paie, pe jumătate săpată în pămînt. Alături, copia acestei colibe, dar o copie în piatră, mi se pare granit, mîrită cam de zece ori. E săpată o inscripție și rog să-mi fie tradusă: „Pe locul unde în iulie și august 1917 se ascundea de prigoana burgheziei, într-o colibă făcută din ramuri, conducătorul Revoluției mondiale din Octombrie și și-a scris cartea *Statul și Revoluția* — în amintirea acestor zile s-a înălțat o colibă din granit. Muncitorii orașului lui Lenin, 1927”. Așadar, aici a stat Lenin ascuns, aici, unde acum, în această galbenă oră de octombrie, mă aflu eu însumi. Erau aici și finațuri, iar el se transformase în coșac. Imbrăcat țărănește, avea o coasă, munca cu țărani... Într-o pădure, alături, două trunchiuri de copac, unul mai mare — biroul — celălalt, scaunul. Pentru cînd scria, în această „încăpere”, sub tavanul bolit, de crengi și de frunze. Ne uităm, tăcuți, meditam. Aici se desleagă misterul celor doi ochi din fotografia pînă în această clipă neînțeleasă: în vremea aceea, cit a stat la Razliv, în grîja și în casa muncitorului Emelianov, Lenin trebuia să renunțe la barbă și la mustați și se machelase. Era de nerecunoscut. Ghiudul nu aduce aminte că nici Ordjonikidze, făcîndu-l acolo o vizită conspirativă, nu l-a recunoscut, pînă cînd Lenin nu l-a întrebă: „Ce, tovarășe Sergo, nu mă mai cunoști?”

În casa lui Emelianov, chiar pe malul lacului, totul este neatins, așa cum era în acele zile și acele nopți. Casă, de fapt, e prea mult spus. Mult prea mult. Că, un antru în gust, și o cameră sufocant de strîmtă. Din antru, o scară de lemn, care duce la pod. Pereții, de lemn. Așa cum putea fi pe atunci casa unui muncitor. Dar samovarul, dar lingurița, paharul cu care Lenin își bea ceaiul, toate sînt acolo, păstrate cu grijă, într-o lumină caldă, pe care geniul lui o transmite și astăzi acestor lucruri puține și sărace. Îeșim, intrăm, ne e greu să părăsim această casă.

Mai rămînem afară un timp, pe porțiunea de pămînt dintr-un malul lacului și această mimusculă casă de lemn. Sus, în perețele podului, o ușă stă deschisă. O masă mică se vede, și se mai vede un scaun. Atît. În podul acesta a vrut să stea Lenin, cînd n-a mai putut rămîne în colibă. În acest pod, la această masă, pentru ca nici Emelianov, nici nevesta lui, nici copiii lor să nu-și părăsească patul de fier, din camera mică, de la parter. Pentru ca nimeni să nu suferă, nici măcar o secundă, din pricina lui.

VARIETATE DE STILURI

săși a epocii socialiste. Există o proză analitică (N. Vealea și, pînă la un punct, D. R. Popescu) descinsă din Marin Preda. Ea supune unei diseccții amănunțite naturile umane mai complicate, comentează, cu răbdare, cu insistență, gesturile, actele ce pot da o lămurire despre esența morală și spirituală a individului. Un alt mod de a nara și o altă, în fond direcție, intră, hotărît, în cîmpul literaturii, prin Fănuș Neagu și Ștefan Bănuțescu: coloristi, lirici, apropiați mai mult de proza mitică a lui Sadoveanu, iar, dintr-o perspectivă, de Eugen Barbu. Se înțelege că aceste două orientări (sînt, evident, și altele) se frîntesc, se interferează (se pot dovedi, de pildă, lirismul prozei lui N. Vealea și spiritul analitic al lui Fănuș Neagu) dar noi luăm fațetele în înfășurarea lor generală, categorială. Realismul dur al ardelenilor (Rebreanu, Pavel Dan) e continuat de Ion Lăncrăjan (Gordovanii). Proza simbolică e ilustrată de Vasile Rebreanu. Mai slab reprezentată, din păcate, proza satirică (pot fi citați T. Mazilu, I. Băieșu) și proza fantastică (există o veche și puternică tradiție românească, de la Eminescu pînă la, să zicem, Al. Philippide, autorul unei excelente și pe nedrept ignorate cărți: *Floarea din prăpastie*). Experiența fundamentală a lui G. Călinescu în literatura de idei așteaptă a fi continuată.

Intorcîndu-mă la tinerii prozatori, găsesc că apariția volumului *Iarna bărbatilor* de Ștefan Bănuțescu reprezintă o împrejurare însemnată, din punctul de vedere al echilibrului de formule de care vorbeam. Proza lui reabilitează mitul, simbolurile mari.

Nu trebuie să fim, așadar, partizani fanatici ai unei singure direcții stilistice. Să tindem spre echilibrul marilor stiluri.

★

Să tindem spre armonie... dar nu putem, firește, accepta o literatură, în oricare stil ar fi compusă ca, lipsită de conștiință estetică, refuzată de idee, minor calofilia și superficial entuziasm. O speță de scriere literară curioasă și-a făcut loc, cu cîțiva ani în urmă, și a primit adesea binecuvîntarea a criticii. Ea își propunea cu îndreptățire, să înfățișeze un eveniment istoric, social, să evocă circumstanțele unui moment hotărîtor pentru destinul unei întinse categorii umane. Evocarea nu depășește însă datele sociologice obșnuite și chiar atunci cînd reconstituirea e făcută cu oarecare mesteteg scrierea rămîne, artisticește, moartă și peste puțin timp de la apariție dispăre din atenția cititorului, dacă i-a reținut-o pentru o clipă. Această speță sociologizantă ce concurează, cu minime șanse, tratatele istorice ori lucrările despre industrializare și despre arături, e înlocuită, în ultima vreme, în aceeași zonă a reliefurilor literare minore, cu o scriere în care epica se dizolvă în eseu, în gesturi paradoxale, în comentarii morale specioase, în prezentarea eliptică a unor destine neguroase. Omul străbate aici, ai impresia, abisurile existentei cu un straniu sentiment de blăzare. Destinul lui nu se dovedește creator decît în iubire. În mijlocul rîurilor, focioare paradoxale privesc nostalgice cerul, la zecelace etaj zidarii lunatici par niște palazi muzeini, tineri pășesc pe strădă coplesii de viziuni nedeslușite.

În toate astfel de cazuri absența ideilor, a unei tipologii diferențiate, a unei, în fond, conștiințe estetice superioare, rămîne hotărîtor pentru destinul nenorocos al acestor scrieri.

"NOUL ROMAN" ÎN DISCUȚIE

Focusul de-a zeii

Toamna literară pariziană este marcată de contraofensiva adversarilor „noului roman”. Incepută cu o rachetă de semnalizare trasă de Alexandre Kaldă, pornit, înaintea primului său roman, într-un libel în care tăria epitetelor este însăși argumentarea, această luptă a fost purtată apoi cu o altă forță și strălucire de Roman Gary într-un eseu lansat pe platformele revistei Figaro littéraire sub semnul viguros al tunului.

Această din urmă încercare — extras din volumul Pour Sganarelle — dusă cu o fervoare plastică deosebită care nu scapă însă niciodată de sub controlul riguros al congruenței logice, atacă „noul roman”, estetica sa implicată și cea exprimată în numeroasele manifestări teoretice ale scriitorilor săi.

Romain Gary observă că „noul roman” este expresia unei fugi de realitate în care căutarea unei „vindecări a omului și a romanului său pare să fie suprimarea lor”, „visul unei fișii de carne, a unui cap tăiat, visător încă, și care s-ar vrea obiecte în afară de orice suferință, orice simțire, scăpate de neliniștea de a gândi”. Romanierul tradițional, condiționat de realitate, i se substituie un romancier mutilat de realitate, care are însă îndrăzneala de a extra-pola experiența sa singulară, de a-și prezenta adevărul individual ca adevăr, istoricitatea ca istorie și sens iremediabil, rămânând ca dureri metafizice.

Kafka i se pare lui Romain Gary a fi fost primul din șirul de scriitori a căror operă „ne include în întregime într-o fobie și un coșmar al căror instrument este ea însăși” și care efectuează un transfer al responsabilității culii nevrotice asupra iremediabilității metafizice. „Opera sa genială a fost prima manifestare în română a supunerii totale a artei și romanului în fața unei nevrote metafizice și obsesionale, întărită și făcută activă prin artă”.

Exponenții „noului roman” aflați pe coordonata descendentă a lui Kafka, fugăriți și mestecați de realitate, refuzând sistematic conștientizarea a tot ce poate constitui rațiune de a trăi, de a spera, de a lupta, teoretizează evitarea ciocnirilor vitale și proclamă „moartea” romanului clasic.

Recuzând forma tradițională a romanului-reprezentare, a romanului a face, acuzându-i pe romanierii clasici de a fi încercat să treacă în opera lor drept omniprezente, potenți și știutori, de „a face pe zeii”, scriitorii „noului roman” practică romanul-expresie, romanul a exista, document seismic al evoluției unui „romanier-om”.

Dar în numele cui se face această detronare? În numele cărui adevăr? „A unei ficțiuni fără ficțiune? A unui imaginar fără libertatea totală a imaginației? A unei invenții fără dreptul de a inventa?”

Alain Robbe-Grillet teoretizează poziția unei distanțări de lucruri, capabilă să steargă sentimentul absurdului, datorat, după părerea lui, unei umanizări a realității, unui animism, unui antropomorfism. El propune în schimb, prin opera lui, o „sozificare” a personajelor; oamenii se pierd, se absorb în lucruri, devin lucruri. În acest fel, „noul roman” devine romanul eroilor-lucruri, în raportul om-realitate omul intră întotdeauna ca un învins și sentimentul absurdului dispare din roman prin dispariția sentimentului în general. Absurdul este transferat, însă, în raportul operă-cititor.

Poate fi negată existența actului de creație, în acest caz, prin refuzul creatorului de a trece drept creator, prin mutarea locului de desfășurare explicită a creației?

Fiindcă se mai poate pune o întrebare. Numeroasele teoretizări pe care le găsește necesare autorii „noului roman” nu reprezintă oare un transfer al câmpului de creație, în care „romancierul-om” devine „zeu-eseist”? Conștința romanierului tradițional, născător și stăpîn al destinului eroilor romanilor sale se manifestă la scriitorii „noului roman”, ai „antromanului”, în explicațiile lor esetice, în care ei devin romanieri tradiționali ai unui erou care este chiar romanul pe care l-au scris și despre care scriu.

„A face pe zeii” este o condiție omenescă inalienabilă. Face pe zeii aceluși care construiește, aspiră, se eliberează, creează, are conștința lucrului făcut, își asumă responsabilitatea actelor sale. Chiar actul de abdicare conștientă de la acest joc este o confirmare a lui.

Militând teoretic ca literatura să rupă cu tragedia, să se elibereze astfel de lanțurile iremediabilului, crezând că astfel literatura poate să ajute pe om să-și elibereze viața de tragedie, de ceea ce a constituit destinul pentru el, scriitorii „noului roman”, împotriva celor ce afirmă altfel, „fac pe zeii” și propun o literatură angajată. Dar chiar dacă ar reuși prin neutralizarea personajelor, stingerea problematicii, amorfizarea structurii romanești să elimine, așa cum dorește, tragedia de pe teritoriul scrierilor lor, pot ei să o alunge și din realitate? Intr-o astfel de luptă, existența incertă, larvară, echivocă a personajelor lor nu poate constitui în nici un caz o soluție socială.

Marcel MIHALAȘ

DEBORA VAARANDI
U.R.S.S.

ZBOR PESTE SAAREMA*)

Ți-e sunetul ca iarna de sălbatec
Și cenușiu și aspru. Și nu-l poate
Nici un cuvînt reda și nu sînt muzici
Un imn să-i cînte cum i se cuvine!
Saarema mea! Îți recunosc conturul
Mușcat în ceața dimineții sure.
Prin nori cărunji eu te disting din zboru-mi,
Izbit de val, tu ești pămîntul mării
Și îmbibat de vîlaga ei sărată.
Ienuperul se pierde în cimpie
Și vînturi bat. De-a lor aromă încă
Sătulă nu-s de cînd o tot adumec.
In ele totul e. Și smoola aspră
Și sarea și pădurile-noplate.
Oh, ele mi-au pătruns în anii fragezi
Mult mai devreme ca închipuirea
Cu țipete de păsări speriate
Și cu dorințe turburi și cu setea
Pe-alături vremea trece. Nu-i oprire
În zborul meu. Dar patria cu mine
O duc în sus. Și chiar de-o fi și-n stela
S-așung cumva, eu simt că niciodată,
Din tine nu-mi va smulge rădăcina
Tu, confrate, vorbește a vieții,
Pămînt al mării, patrie, Saarema!

*) Insula estonă în Marea Baltică.

ROMANIȚE

Prin cîmpuri coasa a trecut. Și stele
Pe cer se semănă. De la tine
Eu astăzi plec. Tăcută îți este fața.
Privirea îți-a rămas nehoarărită.
Bănuiitor înalți spre aștre fruntea
Sau răscolești jărătecul sub spuză
Și soarta și-o încerci rupind petale
De romanite, întrebînd destinul.
Nu! Nu! Nu! Nu! Nu! Nu! Nu!
Nevinovat și tu te afli-n toate!
Ne-a fost prezis de vetre drumu-alături
Dar vetrele nici n-aveau cum să știe
Că vara sînt și stele căzătoare!

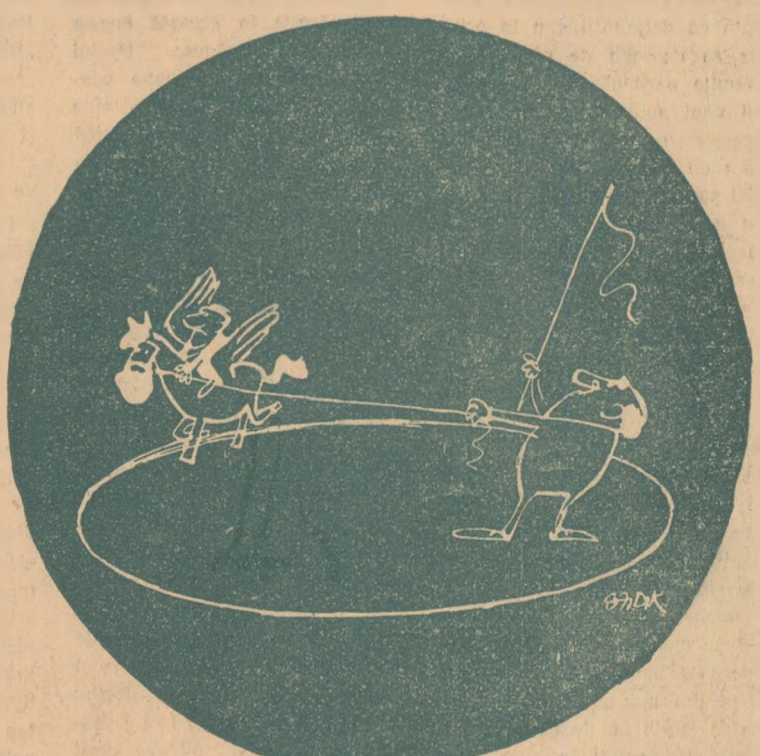
În românește de VICTOR TULBURE

ANGKOR (INDIA): TURN CU FEȚE
(sfîrșitul secolului XII)

(Din „Muzeul Imaginar al sculpturii mondiale” de André Malraux — N.R.F., „Pléiade”).

caricaturii lumii

„ȘCOALA” DE LITERATURĂ”
(din „Ludas Matyi”)

cărți și idei

I. BABEL: „ARMATA DE CAVALERIE”

Stingînd ecourile imediat actuale și prea vibranta vecinătate a evenimentului, timpul a dat celor două sute de pagini ale *Armatei de cavalerie* o strălucire nouă, dureroasă și ațîțitoare, triumfătoare și nostalgică. N-am nicio îndoială, este una din cărțile foarte mari și într-adevăr de neuitat și de nelocuit ale unui secol care-și regăsește în ea întreaga neîndurătoare aspirație, poezia, calvarul și gloria, chinuitoarea voință de puritate, tot ce-i face pe oamenii lui să privească istoria trecută a lumii, epopeile, zeii și mitologia, fără sentimentul vinovăției și al inferiorității.

Deloc în mai mică măsură decît Malraux în *Condiția umană*, Fadeev în *Infringere*, Solohov în *Donul liniștit*, Babel a știut descoperi taina umanitate și crîncena îndreptărire a Revoluției, arderea ei necesară și purificatoare. Trăsurile exterioare ale marelui lipesc la el cu desăvîrsire, absolutul descinde pe căi paradoxale dintr-o materie comună, discretă, umilă, și faptul că se naște, parcă din goluri, cu infinite greutate, împiedicîndu-se la tot pasul, dar, în fine, se naște și e viabil, de necrezut, dar e viabil, imi pare cu atât mai remarcabil. Situațiilor brutale, din al căror adevăr nu se lasă nici o clipă înduplecat să iasă, în așa fel încît nici la o analiză foarte meticuloasă nu ai de semnalat vreun abater, scriitorul le dezvăluie totuși în cele din urmă nucleul de înduioșare, sfințită umanitate.

Peisajele posomorite și norioase, experiențele cumplite, sînt brusce incendiate pe dinăuntru de un sens curat și o înălțare, care face să scîlcească materia aspră a vieții. Lucrurile sînt arătate pe numele lor adevărat, fără atențuări și îndulcirii de circumstanță și totuși niciodată n-ai senzația că omul este pingărit, înjosit, chipul său — maculat, desfigurat. În condiții dezavantajoase, pe care scriitorul le caută singur, cartea își ține un drum epocic, celebrînd Revoluția și capacitatea omului de a o face, pentru că în lume trebuie să existe un sens.
Sufletul oștanului de rînd, Babel spre deosebire de Solohov nu-1 trăiește din interior, primind-o comunicare totală, înscuțată, spontană, el întâmpină mari dificultăți de înțelegere, se izbește de el uneori cu sentimentul unei iremediabile solitudinii, dar valoarea umană a cărții sale crește din însăși tensiunea acestei dificultăți.

Intuiția fraternă a omului poartă la el de la început amprenta încredării. Babel nu afectează familiaritatea cu personajele sale, solidaritatea te la el un bun citiștigat prin sfurtare dureroasă. De aici, dimensiunea stranie, sciințifică parcă icală, de tablou expresionist, a naratiunilor sale.
Integrarea adevărului nu se produce la Babel printr-un proces firesc, ca orice lucru la îndemînă; adevărul îl îmbată, dar el se străduiește să rămîină lucid, să-și ascundă starea de beție, de aici tensiunea particulară a cărții, senzația de încordare pînă la limită.

Viziunea unei lumi desprinsă din vechile sale resorturi, urmărind ca dusă o obsesie aparent neîțeleasă, să-și compună un alt rost, capătă astfel o acuitate ieșită din comun. Din împrejurarea că lucrurile cele mai neobișnute au intrat deodată în cursul firesc al vieții, privite fiind cu o candidă lipsă de mirare, scriitorul scoate efecte remarcabile, deschizînd o perspectivă uneori halucinantă de vie. Un tinăr soldat scrie mamei sale. Incepe prin a o înștiri după tipicul epistolar că se află sănătos-voinic și ar dori să știe că și ea cunoaște aceeași bunăstare. Să afle că el este oștan în armata lui Budionii „și tot aici este și cumătrul dumitale Nikon Vasiliu, care este în momentul de față erou roșu”. Personal duce activitate agitatorică, distribuind ziare în linia înția de foc, între altele „scumpa noastră gazetă necruțătoare *Cavaleristul roșu*”. Cere apoi mamei sale să taie după rînduială porcul și să-i expedieze un pachet cu conținut corespunzător, întrebă de starea calului Stioпка, dacă, în fine, l-a potcovit. Abia în al doilea sau al treilea rînd informează pe scumpa mamă că sotel ei și tatăl său, ostay al lui Denikin „l-a cășipit pe frate-meu Peodor Timofeici Kurdiukov, să tot fie un an de-atunci”. Urmează descrierea făcută pe ton domol a orașului Voronej, între ale căruia atribute se numără o giră, bună să te scaliți în ea. Notează în continuare că celălalt frate, roșu ca și el și că și fratele ucis, l-a prins pe tatăl lor și i-a făcut de petrecanie. Urmează descrierea orașului Novorosiisk și încheie cu o referință specială, accentuată, la calul Stioпка: „Mamă, ia seama la Stioпка, că Dumnezeu n-are să te lase”. Alături de Babel transcrie o epistolă trimisă redacției de un cavalerist roșu care denunță pericolul contrarevoluției.

Intr-un stil înclîcit, stingaci și grandilocvent, cu o naivitate și o puritate ultimă, care sancționează totul, cavaleristul povestește cum nimerind într-un spital, după ce fusese rănit pe front, a avut prilejul să descopere un teribil complot, peste tot trădare, medicii l-au „dezarmat” ca și cum războiul s-ar fi sfîrșit, l-au silit apoi să stea întins pe pat, inactiv deci din punctul de vedere al intereselor revoluției. În spital, sub pretext de activitate culturală, bărbații se dedau la reprezentări de teatru, îmbrăcîndu-se femeiește, ceea ce, adaugă corespondentul, este indecent. Cavaleristul evadează scribînd în spital și se prezintă comitetului revoluționar din oraș, surprinde însă și aici semne de pasivitate inexplicabilă, președintele refuză să redacteze o rezoluție declarînd de-a dreptul că dacă are milă de puterea sovietică și părăsească imediat localul instituției (Trădare). În astfel de situații, scriitorul știe să descopere un nucleu de puritate, abia subliniat de prezența elementului grotesc. Fapta corespondentului revolutat se acoperă subit de nobletea marilor devotamente, cînd scriitorul sugerează că revoluția a pătruns într-atît în intimitatea eroului său încît reacția acestei aderente, în efortul ei de înțelegere și candidă devoțiune, se manifestă într-o cuceritoare, nevinovată suspiciune. Scriitorul se exprimă și de-a dreptul, prin mijlocirea naratorului, Liudov, un intelectual cu o structură înrudită cu a sa proprie. Liudov se prezintă la o unitate militară compusă din cazaci, oameni foarte simpli și foarte neîncredători că locul lui ar fi printre ei. Acesta îi face o primire cît se poate de neprietenoasă, căutînd cu orice chip să-l înjosească. „Lîngă casa, pe niște cărămizi, era un cazan în care fierbea niște carne de porc, fumegînd... și amestecînd în mine foamea cu singurătatea fără seamăn”. Indemnă de foame și contagiat de brutalitatea nepăsătoare a camarazilor, prinde o gîscă, o omoră, dînd-o gazdei să i-o frigă, neținînd seama de protestele ei. Abia gestul acesta diminuează rezerva camarazilor cazaci, le cîștigă oarecare încredere, oarecare speranță că e totuși în rînd cu oamenii. „Frățioare — spune unul din ei, cel mai în vîrstă — vino de mîncîncă aci cu noi, pînă s-o frigă gîsca ta”. Scoate o lingură din carlambul cimsei și i-o oferă. Sor-

bind din ciorbă un altul se interesează ce scrie la ziar. „Serie în ziar Lenin, spusii cu scoțînd din buzunar Pravda”. „Le-am citit cazacilor cuvîntarea lui Lenin cu voce tare, ca un surd triumfător. Amurgul mă înveli cu răcoarea înviorătoare a ceareafurilor lui vesperale, seara își lipi palmele materne de fruntea mea în flăcări. Citeam și triumfam, și pîndeam, triumfînd, curba tainică a dreptei leniniste” (Înția mea gîscă). Cartea lui Babel, compusă din atari secevte, este o confesiune zguduitoare scrisă cu emoție comprimată de un om care caută prin Revoluție, adevăr și poezie, să-și înfrîngă sentimentul de solitudine, și cu prețul unei încredării eroice, izbutește: „Au trecut luni de zile. Visul mi se împlini. Cazacii au încetat să ne mai petreacă din ochi, pe mine și calul meu”.

Lucian RAICU

GAZETA LITERARA

COMITETUL DE REDACȚIE: Tiberiu Utoan (redactor șef); Teodor Balș; Ion Brad (redactor șef adjunct); O.V. S. Crohmăniceanu (redactor șef adjunct); S. Damian; Eugen Simion; Haralamb Zîncă (secretar general de redacție).

Prezentarea grafică: Rada Georgescu